

అ మ రు కా వ్య ము

కృ తి క ర్త :

కవిభూషణ, కవిశేఖర

శిష్టా వేంకటసుబ్బయ్యగారు

పైలరున్నతపాఠశాలాంధ్రపండితుడు

కృ తి క ర్త :

కవిశేఖర

గరికపాటి మల్లావధానిగారు

ఏలూరు పురపాలకొన్నతపాఠశాలాంధ్రపండితుడు

ప బ్లి ష ర్సు :

“బాలభారతీ” ఆఫీసు, కానూరగ్రహారం.

అవంతీ ప్రెస్, రాజమండ్రి. ఇ. జి. 91, 14-12-46.

క్యూ. హెచ్. నెం. డబ్ల్యు. జి. 5, కాపీలు 250.

శ్రీ

శా ర దా గ్రంథ మాల

మ హా రాజ పోషకులు

(రూ. 118)

1. శ్రీరాజా వేంకటనరసింహాప్పరావు, సవాయశ్వరావు బహదర్‌వారు
శనివారపుపేట
2. ,, రావుసాహెబ్, ఎర్రమిల్లి నారాయణమూర్తిపంతులుగారు
బి. ఎ., బి. ఎల్., నరసాపురం
3. ,, మన్నె సత్యనారాయణమూర్తి జమీందారుగారు కొడమంచిలి
4. ,, కొయి సత్యనారాయణమూర్తిగారు ఎల్. ఎం. ఆండ్ ఎస్.
ల్యాండులార్డు, నరసాపురం
5. ,, చక్రవర్తానుల రాజాజీధవ్వేజీగారు, వారి కుమారులు
లక్ష్మీనరసింహాధవ్వేజీగారు ల్యాండులార్డు, నరసాపురం
6. ,, అందె ఆచార్యులుగారు ల్యాండులార్డు, శంబరదీవి
7. ,, మన్నె బుల్లితిరుపతిరాయుడుగారు ల్యాండులార్డు, దేవ
8. ,, ఎనమండ్ర సూర్యనారాయణగారు ల్యాండులార్డు, నరసాపురం
9. ,, ఉద్దగిరి కృష్ణారావుగారు ల్యాండులార్డు, వేములదీవి
10. ,, రాంపల్లి వీరరాఘవవిశ్వేశ్వరభాస్కరసోమయాజులుగారు ఆండ్
సత్యవేంకటరామసోమయాజులుగారు ల్యాండులార్డు, నరసాపురం
11. ,, పీసపాటి లక్ష్మీనరసింహాచార్యులుగారు ల్యాండులార్డు, మచ్చపురి

రాజ పోషకులు

(రూ. 58)

1. శ్రీ రాజా కర్దిండి వెంకటలక్ష్మీనరసింహరాజుహదర్ వారు మొగలతుర్రు
2. ,, పెన్మెత్న రంగరాజుగారు ల్యాండులార్డు ,,
3. ,, అర్జి కృష్ణమూర్తిగారు ల్యాండులార్డు నరసాపురిం
4. ,, కె. ఎస్. నాగేశ్వరరావుగారు, ది బెంగుళూస్ డి డ్రెస్ మార్షు రాజమండ్రి
5. ,, అర్జిరి వెంకట్రామయ్యగారు దేశబంధువత్రికా సంపాదకులు నరసాపురిం
6. ,, వంగూరి నరసింహారావుగారు కమలకుటీరము ,,
7. ,, వప్పల మసేను అనే వెంకన్నగారు ,,
8. ,, ఎ. వామనరావుగారు మెడికల్ స్టోర్సు ,,
9. ,, ఓసూరి నీలకంఠం జమీందారుగారు ,,
10. ,, వస్తాదు వెంకటస్వామిగారు నేటిపుడ్డార్డు ,,
11. ,, బుడ్డిగ వెంకన్నగారు ,,
12. ,, రాపాక సూర్యనారాయణమూర్తిగారు పాలకొల్లు
13. ,, ఆదోతుల రామన్నగారు ,,
14. ,, వల్లూరి నరసింహమూర్తిగారు కరణం వల్లూరు
15. ,, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు రుస్తుంబాదా

పోషకులు

1. శ్రీ ఓసూరి వెంకటస్వామినాయుడుగారు ల్యాండులార్డు, నరసాపురం
2. ,, కడించర్ల సుబ్బారాయుడుగారు ,, ,,
3. ,, అల్లూరి కృష్ణమరాజుగారు ,, ,,
4. ,, కొమండూరి శేషాద్రిఅయ్యంగారు ,, ,,
5. ,, పోలరాజు సుబ్బారావుగారు సీతారామాప్రెస్ ప్రొప్రయిటరు ,,
6. ,, ఎమ్. కోదండరామయ్యగారు షాక్టరు ,,
7. ,, పొన్నవల్లి సుబ్రహ్మణ్యంగారు ,, ,,
8. ,, నిధానుపూడి కుటుంబరావుగారు ,, ,,
9. ,, అచంట పెదగోపాలంగారు ,, పాలకొల్లు
10. ,, శిష్టా సుబ్రహ్మణ్యంగారు ల్యాండులార్డు మొగలతురు
11. ,, పి. ఎల్. నరసింహారావుగారు ,, గెర్తనాపల్లి
12. ,, కర్లింపి వెంకటనరసింహారాజుగారు, కోఆపరేటివ్ సూపరువైజర్ పెనుగొండ
13. ,, నూకల సోమసుందరంగారు వకీలు నరసాపురం
14. ,, శిష్టా శ్రీరామమూర్తిగారు ల్యాండులార్డు ,,
15. ,, పోలెట్టి సుద్దారావుగారు ,, పాలకొల్లు
16. ,, మేడూరి విశ్వనాథంగారు జమీందారు (గొండి) చేబ్రోలు
17. ,, గోపేటి రామకృష్ణారావుగారు ల్యాండులార్డు నరసాపురం
18. ,, జక్కం వెంకటసుబ్బారావుగారు ,, ,,
19. ,, గంటి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారు బి. ఎ., బి. ఇ. డి.,; ,,
20. ,, వేలివెంటి వట్టాభిరామయ్యగారు ల్యాండులార్డు ముత్యాలపల్లి
21. ,, రేవు మీరాసాహేబుగారు ,, నరసాపురం
22. ,, కంభంమెట్టు గోవిందరావుగారు ఎం. ఏ., బి. ఎల్.,; గుంటూరు
23. ,, విద్వాన్, గొట్టుముక్కల నరసింహారాజుగారు తెలుగుపండితులు టైలరుస్కూలు బ్రాంచి, నరసాపురం
24. ,, కనుమూరి వెంకటకృష్ణారావుగారు ల్యాండులార్డు ,,

కృతి ధర్మ :

కవిభాషణ, కవిశేఖర

శ్రీ శిష్టా వేంకట సుబ్బయ్యగారు

శ్రీ

అ మ రు కా వ్య ము

కృ తి స మ ర్పణ ము.

శ్రీ సారస్వతరూపిణీ భగవతీ చింతామణీదేవతా
యాహ్యార్ధాంగరమావిధేశ్శ్రుతిభృతస్సా భారతీ జాయతా
మేతత్కావ్యవహూవరాయ కమలాకాంతాయ శాంతాత్మనే
శిష్టావేంకటసుబ్బయ్యాభ్యుకవయేఽభీష్టప్రదా సర్వదా. 1

చ. చెలిమిఁబురస్కరించుకొనిచేసిననియ్యపుఁదియ్యమెన్నడుం
గలఁగకనాడునాఁటికి నభండనుఖాస్పదమౌనటంచు నా
తొలికృతికన్య నిందనుకఁదోరపుఁగూరిమిఁబెంచి నీకర
మ్ముల నిడుచుంటి నీవెటులఁద్రోచెదో? వేంకటసుబ్బసత్కవీ: 2

చ. కలదు నపత్నియంచుఁ దనకన్నను మిన్న బువారసద్గుణా
ధ్యలు కృతిపుత్రికల్ గలరటంచు నెఱింగియుఁదావకీస ని
స్తులిత. రసజ్ఞతాగుణవిశుద్ధతయున్ మన కూర్మి పేర్మిలోఁ
దలఁచి తమి.న్నినున్ వలచి తార్చొనె మత్కృతికన్య నేలుమా! 3

ఉ. ఎండఱులేరు లోకమున. నేమిఫలంబు ధనాధ్యులయ్యు న
స్పందులు. లోభదూషిరు. అనఁస్కృతభిత్తులు సంస్తుతిప్రియుల్
ముందులు. వారిపేరన. సుష్మాశవుట్టేవఱుఁజూపి నీవనన్
గందువమాటలం జెలఁగుకబ్బపుఁజేడియ గారవింపుమా! 4

గీ. అమరుకృతిపుత్రికా! రసికావతంసాఁ
బతిఁగరంచుచు, నిన్నుఁజేపట్టుకలన
నెలిమి నాతవియిల్లు వేయిళ్ల మొదలు
గాఁగఁ జిరతరసత్కిర్తి గ్రాలుచుమ్ము!

శ్రీ ర మ్మ.

అ మ రు కా వ్య ము.

కృ తి ప తి వ ం శ వ ర్ణ న ము.

శ్రీ సముదారు లార్జవవిశిష్టలు ధన్యులు పావనాగమా
భ్యాసపరాయణుల్ సుకృతపాపవివేచనశీలు రన్వహా
పాసిందైవతోత్తములు భవ్య లపారకృపావిభాసురుల్
గాసలనాటిభూసురులు గల్గిమ రాంద్రధరాతలంబునన్. 1

ఉ. భాసురగానసంపదకు భవ్యకవిత్వకలావిభూతి కా
వాసమనంగనొప్పు బుధవర్యుడు లోకమనోజ్ఞకావ్యవి
న్యాసుడు శిష్టకృష్ణకవినాయకుడెందు జనించె నట్టియా
కాసలనాటిఖకగు గౌరవమింక వచింపనేటికిన్. 2

వ. మఱియు. 3

ఉ. కాంతకలాప్తి నాకుఁజెలికొండగుకొండలరాయునొద్ద శా
మంతలమన్మతింగొనినకోవిదభర్త, వదాన్యవంశభా
స్వుండు వీరరాఘవుడు పాటిలఁజేసినసూత్నసద్యశః
క్రాంతి వెలుంగుచున్న యలకాసలనాటికొల మ్మలంతియే. 4

వ. తత్కులోద్భవులైన మహామహులంగూర్చి యించుకముచ్చ
టించెన. 5

సీ. వేదవేదాంగసద్విద్యావసీవాటి

కాటనుల్ కాసలనాటివారు

ప్రతివాదివాదనోత్పాటనోద్భటకలా

పాటవుల్ కాసలనాటివారు

తతతోషి శోర్పీశదత్తాగ్రహారోరు
హాటకుల్ కాసలనాటివారు
ఘనధర్మవర్తనోద్భూట్యమానఃస్పృక
వాటకుల్ కాసలనాటివారు

గీ. సతతనిర్హర్తితాశేషసవనకర్మ
కాండసంచుష్టసవభుక్రప్రకాండసత్క
హాక్షఖండితమోరభవాటవీప్ర
వాటికులు మేటికాసలనాటివారు.

6

కం. ఆ కాసలనాట్యవనిది
వౌకశ్యాభికను నంచితాచారయుతుల్
శ్రీ కాండిన్యస గ్రోతులు
ప్రాకటశిష్టాన్వయజులు గ్రాలుదు రెలిమిన్.

7

శా. నష్టాశేషవిహాహులై విదళితాంతశ్శత్రులై యాగచూ
దిష్టానేకమఖక్రియాంచితమహాదీక్షాధ్యులై సర్వదా
శిష్టాచారపథప్రవర్తనవిధిం జెన్నారుటన్ ధారుణీ
శిష్టాచారనుభ్యాతి యర్థయుతమై సిద్ధించె నవ్వారికిన్.

8

ఉ. ఆకరణింబ్రభూతజగదంచితవిశ్రుతి మించినట్టి శి
ష్టాకులులందునెల్ల మకుటాయితుడై జనియించె నుల్లస
త్ప్రాకటధీనమన్వితుడు వంశకరుండు గుణాకరుండు వి
ద్యాకుశలుండు భూరిసుకృతాధ్యుడు వేంకనసూరి పేరిమిన్. 9

గీ. కోననీమకుడగురాజధానియగుచు
గొజులుసమలాపురమునకుఁ గ్రోశమాత్ర
దూరముననొప్పుమీఱుపేరూరు దనకుఁ
గాపురముగా రహిలై వేంకనమనీషి.

10

ఉ. వేకువ లేచి కృత్యములవేరముదీరిచి క్రుంకువెట్టి ని
 స్థాకలితాచ్యుడై విధుల సక్రమత న్నెఱవేర్చి యాతిభే
 యొకవిధానము న్నెఱపి యాదట శిష్యులతోడఁగూడి మే
 లౌ కుడుపారగించెడు గృహస్థుఁడు వేంకనసూరి యెన్నఁగన్.

వ. ఏతాదృశానూచానసంపత్తిమహత్త్వంబునను నిసర్గసముపార్త
 శమదమశాంతార్జవదిగుణసమూహవిశేషంబునను సకలజనన్ద
 ఘృపదంబున మెలంగుచుఁ గొంతకాలంబునకుఁ దనసాధ్వీలలా
 మంబునందు. 12

ఉ. అత్రవినిస్పృహఃశ్రుఃదతః డంతటఁగాంచె జగత్పవిత్రచా
 రిత్రులఁబూతగాత్రుల వరిష్ఠకళాభ్యుపదేశతోషిత
 చ్ఛాత్రుల వేదఃపిత్రులఁబ్రళస్తజపస్వవశీకృతైరసా
 విత్రులఁగల్గిషద్రుమలవిత్రులఁబుత్రులఁబుణ్యపాత్రులన్. 13

గీ. శుభచరిత్రుండు వేంకనసూరివరుఁడు
 వడయఁగాంచినపుత్రక ద్వయమునందు
 నగ్రజుఁడు నరసింహనామాంకితుండు
 నవరజుండింక సుబ్బరాయాభిధుండు. 14

ఉ. వారలలో నృసింహుఁడను భవ్యుఁడు బాల్యమునందె భూరి వి
 ద్యారమణీయుఁడధ్యయనదక్షుఁడునై నిగమాభ్యుదాహృతా
 చారపరంపరాసరణిసంచరణప్రసరద్యశస్కుడై
 చారుగుణప్రసంగతిని సన్నుతికెక్కె మహీసురావళిన్. 15

వ. ఈరీతి నిష్కళంకప్రవర్తనామహత్త్వంబున సముపలబ్ధంబై న
 యశోవిభూతికాలవాలంబై మణియు. 16

మ. మహాసీయాగమసిష్ఠుడై యుభయమీమాంసాదిషడ్వర్గస
ప్రహితాస్థానముచంచిరప్రతిభుడై ప్రారబ్ధసప్రప్రీయా
మహిమండై బహుశాతిఫిప్రమితిసంపత్పాత్రచారిప్రడై
గృహమేధీశ్వరుడై నృసింహవిజయధాతీకుండు గ్రాలెంగడున్.

ఉ. ఈగతి నెల్లరీతుల సమృద్ధులతోయలదూఁగుచు స్మహా
భాగులు ప్రాత్తనుల్ సనిన భవ్యపథంబున నేగు పావనో
ద్యోగము కల్మి నొప్పి, తనకున్న కాలంది నొసంగు సన్నుత
త్యాగముపేర్చి బిట్టు బొలుపారె నృసింహమనీషి ధన్యుడై. 18

వ. ప్రశాంతవిధానంబున నీరీతి నారఁడు కాలంబు గడువంబెట్లు
చుండ, నిజసతీమణియగు లక్ష్మీనరసమాంబాగర్భకుక్తిముల్తా
ఫలంబులై. 19

కం. జనియించి రంత నాత్మజు
లినసమవర్చస్సు లమలవృత్తివిశిష్టుల్
జనవినుతవర్తనాధ్యులు
ఘనుడగు నరసింహనామకద్విజమణికిన్. 20

వ. మనోహరతేజంబులం బ్రభవించి సముపాత్తజాతకర్మాదివిహిత
కర్ములై యక్కుమారకులు. 21

కం. స్మయదూరు లిర్వురును గొం
డయ యనియును మఱియు సూర్యసారాయణ శా
స్త్రి యనియుఁ బేరుల వెలసిరి
నయవినయప్రముఖసద్గుణమ్ములు మెఱయన్. 22

ఉ. ప్రాయము పిన్నయయ్యఁ దగుభంగిని విద్యల సంగ్రహించి యౌ
రా యని లోకమెన్నఁ బొలుపారెడు నిర్వరలోన సు-ర్యనా
రాయణశాస్త్రి నై పుణియుఁ బ్రజ్ఞయు, సన్మతి, సాధువర్తన
శ్రీయును, బెంపుమీఱఁ దనరెం దలిదండ్రులు సంతసింపగఁ.

వ. ఈదృశంబులగు మహనీయగుణంబులఁ బెంపారుచున్న యద్భా
లకుండు నరసాపురనివాసియు శిష్టాన్వయసముద్భవుండునైన
సుబ్బరాయసుధీంద్రుని సతీమతల్లికి, బాపనాంబావధూటికి
చత్తుండై పదంపడి నరసాపురంబుఁ జేరంగాంచి, సముచిత
విద్యావిసోదంబులఁ గాలంబు వుచ్చుచుండె. 24

గీ. వేడ్కమై మత్స్యపురిలోన వెలసియున్న
శ్రీ జనార్దనదేవుని సేవకొఱకు
ఘామినే కాక వాహనంబుల నొసంగె
మహితగుణపేటి బాపనాంబా వధూటి. 25

వ. ఇట్టి పవిత్రచరిత్రయైన జననిచే నతండు దిద్దంబడి. 26

క. అడఁకువయు, నేర్పి, యోర్పియుఁ
గడుభక్తియు, మిగులశ్రద్ధ, కరమును మేలౌ
నడవడియు మీఱఁ దన పెం
పుడుతల్లి కతండు మిగులమోదము గూర్చెన్. 27

వ. ఇవ్విధంబున జనసేవేపరాయణుండై కొంతకాలంబుగడపి,
తనకింకను విద్యాపిపాస దీరమింజేసి, యతండు. 28

ఉ. వాణికి ముద్దుబిడ్డలయి ఛాసిలు సత్కవులున్ బ్రవీణహృ
రాణికుయిం గజాదమునిరాజ, పతంజలి, గౌతమర్షిరా
హ్మజిని శాస్త్రదక్షులును, బ్రాకటమంత్రవిదిందులున్న పా
రాణసిఁ జేరి సద్గురుపరంపరఁ గొల్పెను బెక్కు వర్షముల్. 29

ఉ. ఆయురధారణన్, బ్రతిభ, నంచితకౌశలి, బుద్ధి, శ్రద్ధ, వి
స్ఫాయముదారవృత్తి, సహపాఠికులార్యముఁడౌచుఁ బాండితీ
శ్రీ యెసలార సద్గురుల శిక్షఁ గృతార్థరఁ గాంచి సూర్యనా
రాయణశాస్త్రి నాఁజను నిజాభ్య నతం దొనరించె సార్థమున్ 30

గీ. అతఁడు తేవలశాస్త్రపాండితినె కాక
మంత్రశాస్త్రమ్మునను గూడ మహితుఁ డగుచు
సానదీతిన మణియట్లు సమధికప్ర
భా రమను మీటి యింటికిఁ జేరుకొనియె. 31

వ. ఇవ్విధంబున ననన్యసామాన్యవిద్యావిభవవిభాసరుండై, నిజ
పురంబున జనములగ్గింప, ననూచానసంపత్తి పరిభవిల్ల యథా
విధ్యనుసార్యమాణనిజకులోచితాచారుండగుచు, నరసమాంబా
నామధేయంబునం బరగు నొక్క సతీశిరోమణిం బరిణయవిధిం
బరిగ్రహించి, నిత్యనిర్వర్తితలోకోత్తరగృహమేధి ధర్ముండై.

సీ. ఆహ్నికమ్ములఁదీర్చి, యగ్నినారాధించి,
శాంతచిత్తుండౌచు, జపమొనర్చు,
స్వాధ్యాయనిరతుండై, వరపదక్రమజటా
ఘనల సుస్వరములు గలుగఁబలుకు,

నతిభక్తి దైవార నభ్యాగతులనెల్ల,
 నర్హ్యపాద్యములిచ్చి యాచరించు,
 వాత్సల్య ముప్పొంగ స్వచ్ఛాప్రవికతిఁ
 గ్రమమొప్ప శాస్త్రపాఠములు నెప్పు,

గీ. పరధనేచ్ఛాదికప్రాజ్ఞవారనింద్య
 కృత్యములవంక మనసుఁ దోసిక యమల
 వృత్తి దీపింపఁ బెంపారె ద్విజకులాగ్ర
 పరుఁడు, సూర్యనారాయణశాస్త్రి విభుఁడు.

33

వ. మఱియు, నమ్మహానీయనిష్ఠాగరిష్ఠుండు.

34

గీ. మంత్రశాస్త్రంబునం గల్గు మర్మములను
 జక్కఁ బరిశీలనము నేసి, శ్రద్ధమెయి ను
 పాసనలు సల్పి, కృతకృత్యతానమ్మద్ది,
 ననమమాంత్రికుఁ డన్న సద్యశము వడసె.

35

వ. ఇట్లు సకలజనశ్లాఘ్యపవిత్రచారిత్రంబున మెలంగుచుండ, నక్కా
 లంబున నరసాపురంబున శ్రీరాజా కందుకూరి శివప్రసాదభూష
 ణరావు ఐహదర్, జమిందారు, చండికాయాగంబుఁ గాసింప నమ
 కష్టి, యర్హుండైన యధ్వర్యుంగానక పరితపించుచు, లోకవిశ్రు
 తింజేసి విని, యేతల్సంఖ్యావత్కులేంద్రు సందర్శించి, చండికా
 యాగావభృథప్రాప్తిం దమ్ముఁ బునీతులం గావింపుడని వేడి
 కోలునట.

36

కం. అర్జునునమతేజుం దతఁ

దారులు మెచ్చంగఁ జండికాధ్వరమున స

ధ్వర్యుండై సముచితముగఁ

గార్యక్రమమెల్ల నడపి భ్యాతి గడించెన్.

37

వ. ఇట్లనంతకీర్తిరమావితానభాసురుండై వెలుంగు సన్నైష్ఠిక

శిఖామణికిఁ గొంతకాలంబు సన్నంత నెజనరిమణయైన సరస

మాంబావధూటివలన.

38

కం. కలిగిరి, చారకు లిరువురు

కలితకళామయులు, వంశకర్తలు, గుణయు

క్తులు, బుధమిత్రులు, సుకుశూ

హలు, లొకకన్యాద్వయమున కవరణ లగుచున్.

39

ఆ. వె. వెలయు నగ్రజుండు వేంకటనాభ్యయ్య

యనెడుపేర నద్గుణాభి యగుచు,

సుమతి, యవరజుండు సూర్యనారాయణ

మూర్తియనెడు నామమున రహిల్లు.

40

ఆ. వె. సుతులు పుట్టువెనుక సుంతకాలమునకే

వంతగాఁగఁ దాను వెలఁదిఁ గూడి

శుభగుణాకరుండు సూర్యనారాయణ

శాస్త్రి సేరుకొనియె స్వర్గమునకు.

41

కం. జననియు జనకుండు నొకటే

దినమున దేహములు వీడి దివికేగుటఁ దో

డన యబ్బాలకులను గై

కొని తద్భావుకుండు పెంచెఁ గూర్మి దలిర్పన్.

42

వ. ఇట్లు నిజభావుకుండును, మహోన్నతవంశసంభవుండును, నను
కంహామహితుండును నైన సత్యనారాయణాహ్వానముబుద్ధిచే
బ్రవర్ధితులై, సమాకలితసముచిత విద్యాబుద్ధులై మెలంగు
తతోద్భవరద్వయంబునం దగ్రజుండయిన, వేంకట సుబ్బ
యామ్యుండు. 43

ఉ. భ్రాతృజనాభివత్సలుండు బంధుజనాశ్రయుఁ డంచితక్షమా
స్వీతుండు సత్కలాప్రియుండు నిర్మలమానసుఁ డుల్లసద్దయా
స్ఫీతుఁ డుదారవర్తనుండు శిష్టజనాత్తుండు సత్కవీశ్వర
వ్రాతసఖుండునుం గవియు భవ్యయశస్వియు నయ్యెఁబేరిమిన్.

గీ. మహితచారిప్రకుం డభిమానధనుండు
ధర్మకర్మాభినిరతుండు నిర్మలుండు
నిత్యవిద్యావ్యసనబుద్ధి నెగడు మేటి
శుభచరితుండు వేంకటసుబ్బ సుకవి. 45

వ. ఇద్విధంబునఁ బ్రశస్తచరిత్రుండును. బ్రశాంతమనస్కుండును నై,
పూర్వార్జితంబైన క్షేత్రధనసమృద్ధి నేవెంటకుం గొఱంతలేక
సుఖజీవనంబు నడుపుచున్నంత, లేఁబ్రాయంబునందె. 46

శా. చేపట్టెం గమలావధూటిని, గుణశ్రీపేటిని, బావన
వ్యాపారోన్మిషదాత్మవాటిని, మహాప్రఖ్యాతసద్వర్తనా
వీపత్విట్కులఛాయితాంతరవిరోధిశ్రేణికాధాటినిం
బాపట్టెధరపాటనక్షమసతీత్వహోదినీకోటినిన్. 47

వ. ఇట్లాకండు సేపట్టు గాంచిన, కమలాంబాలలామంబు. 48

ఉ. స్ఫాయమహాకౌశలవిభాసురవర్తనుడైన, యయ్యుపా
 ధ్యాయుల విశ్వనాథసుజనాగ్రజుడుద్భవయై, జనచ్ఛటా
 గేయగుణప్రకాండమును: గీర్తికిఁ దావయి, భర్త కిష్టసం
 ధాయినియై, సుశీలయయి, ధర్మపరాక్రమ్యై విరాజియన్. 49

వ. ఇట్టి సాధ్వీశిరోమణి సంసర్గంబునం జేసి, పునీతుండును, భాగ్య
 శాలియునైన, శ్రీవేంకటసుబ్బయామృండు. 50

ఘ. హవసౌ తిర్మలదేవి నాటరగు నవ్యగ్రంథమేకాక వా
 సవదత్తా హృదయాభిరామముఖభాస్వత్సత్కృతుల్ వ్రాసి వీ
 టపు నూటాడ శివాలయంబు దరియం దణ్ణాకరం బొండుఁ దే
 ర్పి వినిర్మించి కరమ్ముఁ బెంపెనఁగుఁ గీర్తిశ్రీల కావాసమై. 51

వ. మఱియు. 52

గీ. సరవి తైలరున్నరహితశాల యందు
 నాంధ్రపండితపదవిఁ దా నధిగమించి
 యధిపతుల మన్ననలఁ బాత్రమై మెలంగు
 సుగుణములదీవి వేంకటసుబ్బ సుకవి. 53

ష ష్ట్యం త ము లు.

౮౦. ఏతాదృశగుణయుతునకు,
 వీతాంహస్పంచయునకు, విబుధవిధేయ
 స్థీతాత్మనకు, భూరివి
 సీతచరిత్రునకు, ధారుణీవిబుధునకున్. 54

కం. భవ్య విపశ్చిక్కుల గో

ష్టివ్యాపారానుషక్త చిత్తునకు, మహా

కావ్యరచనాచణునకు,

నవ్యకలారర్పభూషణస్నిగ్ధునకున్.

55

కం. వితరయశోభిరతితి, సం

లరవిద్యానిరతమతికిఁ దర్పితకవిరా

ద్వితతికి, సుకృతార్జిత స

ద్వితకిఁ, గృతద్విజవినతికిఁ, గమలాపతికిన్.

56

కం. ప్రకటామల శీలాస్విరు

నకు, సుగుణాధ్యునకు, సూర్యనారాయణ శా

స్త్రి కుమారాగ్రేసరునకు,

స్వకులాభరణునకు, సరసవాక్పరునకున్.

57

కం. నయభూషణునకు, వితరణ

దయానిలయునకు, శమైకధనునకు, శిష్టా

న్వయవిధునకు, వేంకట సు

బ్ధయనామ కవీశ్వరునకు, నకలంకునకున్.

58

వ. అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా సమర్పితంబగు మదాంధ్రీకృతా

మరుకావ్యంబున కుపక్రమప్రక్రమం బెట్టిదనిన:-

59

శ్రీః

అ మ రు క వే

శ్లో. జ్యోక్యప్రబద్ధకటకాముఖపాణిపృష్ఠ

ప్రేక్ష్యన్నఖాంశు చయసంవళితో మృడాన్యః

త్వాం పాతు మజ్జరితపల్లవకర్ణ పూర

లోభభ్రమద్భ్రమరవిభ్రమభృత్కటాక్షః.

౧

చ. కరమున నారి లాగి కటకాముఖమున్ ఘటియింప వెన్కకున్

దొరలు నఖాంశుజాలములతోఁ జెరలాడుచుఁ గర్ణపూరమం

జరితనవీనపల్లవవిసారవిలోలచరత్ప్రమత్తబం

భర మననోప్పు శాంకరియపాంగము నిన్ గృహనోముఁగావుతన్.

శ్లో. క్షిప్రోహస్తావలగ్నః ప్రసభమభిహతోఽప్యౌదదానోఽంశుకాంతం

గృహ్లాన్కేషేష్వపాస్త శ్చరణనిపతితోనేక్షిత స్సంభ్రమేణ

ఆలింగ్యోఽవధూతస్త్రిపురయువతిభిస్సాశ్రునేత్రోత్పలాభిః

కామీవార్ద్రావరాధ స్పదహతు దురితం శామ్భవో వశ్యరాగ్నిః.

సీ. కరముల నంట సంగర మాని విదలించి

చేలాంచలము ముట్టఁ జిందఁగొట్టి,

తగు నదనెంచి యౌదలను మూర్ఖునఁ బోవఁ

దొట్రుపాఁజెసఁగంగఁ దొలఁగఁ ద్రోలి,

ఆవేగ మొప్పుఁగా నాలింగన మొనర్పఁ

దోడ్తోడ నవలకుఁ ద్రోసిపుచ్చి,

గతి తప్పి చరణయుగ్మంబుపై వ్రాలంగఁ

జెదురింతలేక పీక్షింపకుండి,

గీ. త్రిపురచంద్రాస్య లక్ష్మహరితకటాక్ష
 లగుచు నిరసించుచుండ, నార్ద్రావరాధుఁ
 డైన కాముకునిం బోలు హరశరాన్ని
 తావకీనాథురాని దగ్ధంబుసేయు.

2

శ్లో. అలోలా మలకావళిం విలుళితాం దీప్త చ్చలక్కుంజాలం
 కింఞ్చస్మిన్ ప్రప్తవిశేషకం తనురరైః స్వేదామ్భసాం జాలకైః
 తస్యైవ యత్పురతాంతతాంతనయనం వక్త్రం రతివ్యత్యయే
 తత్త్వాం పాచు చిరాయ కిం హరిహరబ్రహ్మాదిభిరైవతైః.

3

చ. అలకలు కీర్ణమై మలసియాడఁగఁ, గర్ణములందు రత్నకుం
 డలయుగమూఁగ లేజెమటలం దిలకంబు సెమర్పఁ గన్నుల
 త్యలసతనొప్పఁగా నుపరతాంతమునం దెలనాగమోము ని
 స్సలరుచు నింక, నా హరిహరాజముఖమరకోటి యేటికిన్.

3

శ్లో. సందష్టాధరపల్లవా సచకితం హస్తాగ్ర మాధున్వతీ
 మామా ముఞ్చ శలేతి కోవచనై రానర్తితభూలతా
 సీత్రాకాంక్షితలోచనా సపులకం యైశ్చుమ్భితా మానినీ
 ప్రాప్తం తైరమృతం శ్రమాయ మథితోమూఢై స్సరై స్సాగరః.

అవతారిక :—కవి, తన కావ్యమునఁ బ్రతిపాదించఁబడు కామపురు
 షార్థమునకు ఫలమును జూపుచున్నాడు.

చ. అదటున మోవి నొక్కినఁ గరాగ్రము నూచుచు వడ్డు మానరా
 యదయుఁడయంచదల్చిబొమలార్చుచుసీత్రతిఁగన్ను మోడ్చు న
 మ్ముదితను గగ్గురుల్ బొదల ముద్దిడు నాతఁడె క్రోలేఁబో సుధన్
 మది మదినుండ కా సురలు మందులు సంద్రమునేలతచ్చిరో.

4

శ్లో. అలసవశితైః ప్రేమాద్ధార్మైర్మహా ర్మకళీకృతైః

క్షణమభిముఖై ర్లజ్జాలోలై ర్విమేషపరాఞ్మయైః

హృదయనిహితం భావాకూతం వమద్భి రి వేక్షయైః

కథయ సుకృతీ కోఽయం ముగ్ధే ర్వ యాద్య విలోక్యతే. ౩

అవ :—చెలిక తై నాయక నడుగుచున్నది.

చ. అలసములుం, ద్రపాంచితము, లావళితంబులు, ప్రేమభూర సం
కలితములున్, క్షణంబభిముఖంబులు, సంకుచితంబు, రెంతయున్
గలితనిమేషముల్ గదిరగర్భితభావములై న చూడులం
జిలుకుచు, ముద్దరాల! కృతిఁ జేసితివే! సుకృతి న్వచింపుమా! ౪

శ్లో. అజ్ఞశ్యగ్రనఖేన బాష్పసలిలం విక్షిప్య విక్షిప్య కిం
తూష్ణీం రోదిషి కోపనే బహుతరం ఛాత్సృక్త్య రోదిష్యసి
యస్యాస్తే పిశునోపదేశవచనై ర్మానేఽతిభూమిం గతే
నిర్విణ్ణోఽనునయం ప్రతి ప్రియతమో మధ్యస్థతా మేష్యతి. ౫

అవ :—నాయకునిచే లోఁబఱచుకొనఁబడిన చెలిక తై, నాయకతోఁ
జెప్పుచున్నది.

ఉ. కోపనః బాష్పఖిందువులు గోటను మీటుచు నూరకిట్లు సం
తాపము నొందెదేల ? పిశునంబుల హెచ్చిన నీదు కోపముం
బాపఁగ నోపమిన్ విసుగుపాటున నీప్రియు డూరకున్నచో
నాపయి శోకమే శరణమా నని నెమ్మదిలోఁ దలంపుమా! 6

శ్లో. దత్తోఽస్యాః ప్రణయ స్త్వయైవ భవతానేయం చిరం లాలితా
దైవ్యాదద్యకిల త్వమేవ కృతవా నస్యా నవం విప్రియమ్
మన్యుర్దుస్సహవష యాత్యుపశమం నోసాన్త్వవాదైః స్ఫుటం
హే నిస్త్రింశ విముక్తకణ్ఠకరుణం తావత్సఖీ రోదీతు. ౭

అవ :—నాయకపక్ష మవలంబించిన సఖి నాయకసమక్షమున నాయకునితోఁ జెప్పుచున్నది.

చ. కడు చనవిచ్చి మాచెలికి గారవ మెంతయు నీవె పెంచి యియ్యెడఁ దొలితప్పు దైవగతి నించుక చేసితిగాడె? దానిచే నడరిన కోప మీ యనునయంబుల మానునె! క్రూరచిత్త! వావిడిచి యథేచ్ఛమై నొకట వెక్కుచువెక్కుచు నేడ్చునంతకున్.

శ్లో. లిఖన్నాస్తేభూమిం బహిరవనతః ప్రాణదయితో
నిరాహారాస్సఖ్య స్సతతరుదితోచ్ఛాననయనా
పరిత్యక్తం సర్వం హసితపతితం పశ్చరశుక్తై
స్తవావస్థాచేయం విస్మజకతినే మాన మధునా. ౮

అవ :—సఖి, నాయక నుపాలంభన మొనరించుచున్నది.

చ. వెలుపల నీ ప్రియుండు తలవ్రేల్చుక భూమిని వ్రాయుచుండె, నెచ్చెలులును బోనముకా విడిచి చింతిలుచుండిరి కన్నులుబ్బఁగాఁ జిలుకలు నవ్వుమాటలు త్యజించి తపించుచునుండె గూళ్ళ నీయలమట యిట్టులుండెఁ గఠినాత్మిక! మానము నింక మానవే. 8

శ్లో. నార్యోముగ్ధశతాహరన్తి రమణం తిష్ఠన్తి నో వారితా
స్తత్కిం తామ్యసి కిం చ రోదిషి పునస్తాసాం ప్రియంచూకృధాః
కాంతః కేశిరుచి ర్యువా సహృదయ స్తాదృక్ప్రియః కాతరే
కింనో బర్హర కర్కశైః ప్రియశతై రాక్రమ్య విక్రీయతే. ౯

అవ :—నాయకునిచే లోబఱుచుకొనఁబడిన సఖి నాయక నుపాలంభన మొనరించుచున్నది.

చ. గరితలు నాలిముచ్చలయి కాంతుని లోగొనుచుండి మాన రే
కరణిని వారికే ప్రియముగాఁగఁ దపించెదవేల బేలవై
తరుణి! ప్రియుండుజాణ, రతితర్జునుడు^౩ యువకుండువానిలోఁ
బరుసము లాడనేల? ప్రియభాషల నాచికొనంగఁ బోలదే ? 9

శ్లో. కోహాత్కోమలలోల బాహులతికాహశేన బద్ధావృథం
సీత్వా మోహనమందిరం దయిరయానైర్విరం సఖీనాం పురః
భూయోఽప్యేవ మితి స్థలస్మృదుగిరా సంసూచ్య దుశ్చేష్టితం
ధన్యోహన్యత ఏవ నిహ్నుతిపరః ప్రేయాన్ రుదత్యా హసన్.

అవ :—అపరాధి యగు నాయకుని నాయక బెడరించుచున్నదని కవి
చెప్పిన మాట.

ఉ. కోమలబాహుపాశములఁ గోపమున^౩ బిగియించి కేళికా
ధామముఁ జేర్చి నెచ్చెలుల దండ యధేచ్ఛగ నొర యిట్టులే
నా మఱియంచు గద్గదిక నాతని చుష్కృతి తోప నేడ్చుచుం
గామిని కొట్టఁ దప్పిదము గప్ప హసించు నతండు ధన్యుడౌ.

శ్లో. 'యాతాకిం నమిశన్తిసుందరి పునశ్చిన్తాత్వయా మత్కృతే
నోకార్యా నితరాం కృశాసి కథయత్యేవం సబాష్పేమయి
లజ్జామన్ధరతారకేణ నిపతత్ప్రీతాశ్రణా చక్షుషా
దృష్టాస్వామాం హసితేన భావిమరణోత్సాహస్తయా సూచితః.

అవ :—నాయకుడు నాయకతో నన్నమాట.

ఉ. కోమలి! పెండియుం గలసికోరపె యూరికిఁ బోవువారు నా
కై మదిఁ జింత మాను కృశతార్తవటంచును వెచ్చనూర్పు చే
నేమొ వచింప, సిగ్గున నొకించుక నశ్రుల నాపి చూచుచు^౩
దా మరణింతునంచు విదితం బొనరించె లతాంగి నవ్వుచేన్. 11

శ్లో. తద్వక్త్రాభిముఖం ముఖం వినమితం దృష్టిః కృతా పాదయోః
తత్సల్లాపకుతూహలాకులతరే శ్రోత్రే నిరుద్ధేమయా
పాణిభ్యాంచ తిరస్కృతః సపులకః స్వేదోద్గమోగజ్జయోః
సఖ్యః కింకరవాణి యాన్తి శతభామత్కృచ్ఛకే సంధయః. ౧౨

అవ :—ప్రియునిపై మానముం బూనుమని బోధించిన సఖుల కట్లు
చేయశక్తురాలు గాక, నాయిక బదులు చెప్పట.

ఉ. ప్రకృకు మోము వ్రాల్చితిని, పాదయుగంబును జూచుచుంటి ద
ద్వాక్కుల కోర కాచెవుల దాచితి గగ్గురుపిడుతోడ ను
జెక్కులఁ గ్రమ్ము చెమ్మటను జేతులఁ గప్పితి నిన్ని చేసినన్
దక్తక కంచుకంబు శతధా పిగిలెన్, జెలి! యేమి సేయుదున్.

శ్లో. ప్రహరవిరతౌ మధ్యే వాహ్న సైతోఽపి పరేఽథవా
కిముత సకలే యాతేవాహ్నిప్రియ త్వటహైష్యసి
ఇతిదినశతప్రాప్యం దేశంప్రియస్య యియాసతో
హరతి గమనం బాలా వాక్యైస్సఖాష్పరుశజ్జితైః. ౧౩

అవ :—నాయకుఁడు సంకల్పించుకొన్న దూరప్రయాణమును నాయిక
ముగ్ధభాషణములచే మాన్పుచున్నది.

ఉ. యామము దాటునంతకొ, దినార్థమునందొ, యొకింతకో, ప్రభా
ధాముఁడు గ్రుంకునంతకొ, యథాగతి నీవిటు వత్తువంచుఁ దా
భామిని బాష్పగద్గదికభాషల మానువజ్రాలె జీవిత
స్వామి సయారె! సూరుదివసంబులు పట్టు విదేశయానమున్. 13

శ్లో. కథమపిసఖి క్రీడాకోహద్రవ్యజేతి మయోదితే

కఠినహృదయ స్త్యక్త్వా శయ్యాం బలాద్గత ఏవ సః

ఇతి సరభసధ్వస్త ప్రేష్ణి వ్యపేతఘృణే స్పృహం

పునరపి హతప్రీడం చేతః కరోతి కరోమి కిమ్.

౧౪

అవ :—నాయిక సఖితోఁ జెప్పకొనుట.

చ. చెలి! బొలయల్కఁ బొమ్మని వచించితి నెట్టులొ, యంతమాప్రసా
భలహృదయుండు ప్రక్క విడి గ్రక్తునఁ బోయె మరల్పరాక యి
ట్టుల నొకమాత్ర వీతదయుండున్ గతరాగుండు నైన వానికై
చుటుకని నామనం బెదురునుచెడు నింకను నేమిసేయుదున్.

శ్లో. దమ్పత్యోర్నిశి జల్పతో ర్గృహశుకే నాకర్ణితం యద్యప

స్తత్రాప్తర్గురుసన్నిధౌ నిగదత స్తస్యాతిమాత్రం వధూః

కర్ణాలఘ్నిత పద్మరాగశకలం విన్యస్య చచ్చాపుతే

ప్రీడార్తావిదధాతి దాడిమఫలవ్యాజేన వాగ్బన్ధనమ్.

౧౫

అవ :—కవివాక్యము.

ఉ. రాతిరి దంపతుల్ తమి సరాగము లాడఁగ విన్న చిల్క ప్రా

భాతమునం బొరిం గురులపజ్జ వచింపఁ దొడంగ లజ్జమై

భీతిలి నాతి దాడిమపుబీజమునాన్ జెవికెంపు దాని చు

చూతలమందుఁ జేరివి వచోవినిరోధమొనర్చె నేర్పునన్.

15

శ్లో. అజ్ఞానేన పరాజ్ఞానీం పరిభవా ద్భగ్నిష్య మాం దుఃఖితాం

కిం లజ్ఘం శత దుర్నయేన నయతా సౌభాగ్య మేతాం దశామ్

పశ్యై తద్దయితా కుచవ్యతికరా సక్తాఙ్గరాగరుణం

వక్షస్తేమమ తై లపజ్జమలిన్దై ర్వేణీపదై రజ్జితమ్.

౧౬

అవ :—తన యపరాధమును గప్పిపుచ్చు నాయకుని, నాయక నిందించుట.

చ. పరిభవదుఃఖదుఃఖిత నివర్తితవక్తను, నన్ను, నీదు సౌం
వట నిటు కొగిలించిన సుఖాప్తి యదేమొ; ప్రియాకుచోపరి
స్ఫురితనవాంగరాగపరిశోభితమౌ భవదీయవక్ష మే
కరణిని మజ్జటామలినకశ్మలమయ్యెనొ కంటివే శతా! 16

శ్లో. ఏకత్రాసనసంగతిః పరిహృతా ప్రత్యుద్గమా ద్వారత
స్తామ్బాలానయనచ్చలేనరభసాశ్లేషోఽపి సంవిఘ్నితః
అలాపోఽపి నమిశ్రితః పరిజనం వ్యాపారయన్త్యాన్తికే
కాంతం ప్రత్యుపచారతశ్చతురయా కోపః కృతార్థీకృతః ౧౭

అవ :—అపరాధిని నాయకుని నాయక తన నేర్పుచే ఖేదపెట్టు చున్నది.

మ. ఎదురై పోయి బహుకరించు మిషచే నేకాసనప్రాప్తితై
చ్చెదఁ దాంబూల మటంచు నేగి రభసాశ్లేషంబు దాసీక్రియా
ప్రదవృత్తిఁ బ్రతిభాషణంబు తొలఁగింపజేసి స్వక్రోధఘ్నన్
మదిరాక్షసుణి తీర్చుకోగలిగె సమూనక్రియావైఖరిఁ. 17

శ్లో. దృష్ట్వైకాసనసంగతే ప్రియతమే పశ్చాదుపేత్వాదరా
దేకస్యానయనే పిఠాయ విహితక్రీడాసు బద్ధచ్ఛలః
తిర్యగ్వక్రితకన్ధర స్పృహలకప్రేమోల్లాసస్మాససా
మన్తర్హాస లసత్కపోలఫలకాం ధూర్తోఽపరాం చుమ్భతి. ౧౮

అవ :—ఇద్దఱుకాంతల మగని చెయిదము—కవివాక్యము.

చ. కనుఁగొని యొక్కపీఠమునఁ గామిను లిద్వరు గూడియుంట వె
 న్కను దరిఁజేరి యొక్కసతికన్గవ నాటకుఁబోలెఁగప్పియా
 (ననము) మరల్చి భూర్తుఁడు ఘనప్రణయోత్సుకవృత్తి మీరఁ జుం
 బనమొనరించె వేఱొకతె మంజులహాసలసత్కపోలమున్. 18

శ్లో. చరణపతన ప్రత్యాఖ్యానా త్రప్రసాదపరాజ్ఞుభే
 నిభృతకీతవాచారే త్యుక్త్యా రుషా పరుషీకృతే
 ప్రజతి రమణే నిశ్చ పోయైచ్చః స్తనాహితహస్తయా
 నయనసలిలక్లిన్నా దృష్టి స్సఫీమ నిపాతితా. ౧౯

అవ :—సఖులబోధనలచేత నాయకునిపై నలుక దాల్చి, పశ్చాత్తా
 పము పొందిన నాయిక దీనదశను కవివర్ణించుచున్నాఁడు.

చ. చరణపతత్త్రియుఁ గలుషసంభృతవర్తనుఁ డంచు దూఱఁ జె
 చెఱ నతఁడుం బ్రకోపపరుషీకృతుఁడై యటనుండి పోవ న
 త్తరుణి కరం బురోజనిహితం బొనరించుచు వెచ్చసూర్పుచుం,
 బరపె సఫీజనంబువయి బాష్పవిమిశ్రితదీనదృష్టులన్. 19

శ్లో. కౌఞ్చ్యోగాఢతరౌవబద్ధవసనప్రాస్తా కి మర్ధం పున
 ర్ముగ్ధాక్షీ స్వపితీతి తత్పరిజనం స్వైరం ప్రియే పృచ్ఛతి
 మాతన్సుప్తి మపీహ లుమ్పతి మమే త్యారోపితక్రోధయా
 పర్యన్య స్వపనచ్చలేన శయనే దత్తోవకాశ స్తయా. ౨౦

అవ :—సఖులచే ప్రణయకలహముఁ బూనుమని బోధింపఁబడిన
 నాయిక వారిమాట మీరుటకు, జింకి కృత్రిమకోపము ప్రక
 టించుట.

శా. చేలాగ్రంబు దిగించి యీమె నిదురఁ సేవించెనేమే ? యటం
చాళి న్నాఁకుఁడు మీటి ప్రశ్నములు సేయన్ లేనికోపంబుతో
నేలా గమ్మరొ : యిప్పుడు నిదురఁబోనీఁ డంచు నొత్తిల్లి, య
చ్చాలారత్నము చోటొసంగె స్వప్నవ్యాజంబుతోఁ బాన్పునఁ. 20

శ్లో. ఏకస్మి న్నయనే పరాజ్ఞాభతయా వీతోత్తరం తామ్యతో
రన్యోన్యస్య హృది స్థితేఽప్యసునయే సంరక్షతో ర్గౌరవం
దంపత్యోశ్యనక్తై రపాజ్గవలనా స్మశ్రీభవచ్చక్షుషో
ర్భగ్నో మానకలి స్సహాసరభన వ్యావృత్త గణ్యగ్రహమ్. ౨౧
అవ :—కవివాక్యము.

శా. మానంబేచి సతీపతుల్ పడకపై మార్మొములంబెట్టి, లో
లోనం గుందుచునుండియున్, ఘనత కేలోపంబు రానీకయే
చూనం బూన నచాంగసాతమొకటన్ బ్రాపించి, మానం బఱన్
లేనవ్వు లొలయించి కొఁగికులఁ దేల్చె న్నాఁగిఁదోరంబుగన్. 21

శ్లో. పశ్యామో మయికిం ప్రపద్యత ఇతీనైర్యం మయాఽలమ్భితం
కింహం నాలపత్తి త్యయంభలు శతః కోపస్తయాఽప్యాశ్రితః
ఇత్యన్యోన్య విలక్షదృష్టిచతురే తస్మిన్నవస్థాన్తరే
సవ్యాజం హసితం మయాధృతిహరోముక్తస్తు బాష్పస్తయా.
అవ :—నాయకుఁడు ముగ్ధచేష్టితమును వచించుట.

ఉ. ఏమొనరించునో సుదతి యిప్పుడు చూచెదఁగాక యంచు నే
నేమియుఁ బల్కుకున్నఁ దరళేక్షణ నన్నెద దూఱి యీసుమై
సామము చూనె నట్టి విరసస్థితి నే నెపమూని నవ్వినఁ
గామినియున్ ధృతిం దలఁగి కన్నుల నశ్రుల రాల్చె నత్తటిఁ.

శ్లో. ఏకస్మిన్ శయనే విపక్షరమణీనామగ్రహే ముగ్ధయా
 సద్యః కోపపరాజ్మభగ్గపితయా చాటూని కుర్వన్నపి
 ఆవేగాదవధీరితః ప్రియతమ స్త్రాజ్ఞీం స్థిత స్తత్క్షణం
 మాభూత్సుప్త ఇవేత్యమన్దవశితగ్రీవం పునర్వీక్షితః. ౨౩

అవ :—మధ్యానాయికాచేష్టితమును గూర్చి కవివాక్యము.

గీ. సరసః బవశించి పతి తన్ను సవతిపేరః
 బిబువః గోపించి పెడమోముఁబెట్టి ప్రియము
 లెన్నిటం దీరమిని నూరకున్న సతఁడు
 కనుకుననుభీతి, (మెడఁదిప్పి) కనె (లతాంగి.) 23

శ్లో. తస్యాస్యాన్ద్రవిలేపన స్తనతట ప్రశ్లేషముద్రాజ్జితం
 కిం వక్షశ్చరణానతి వ్యతికరవ్యాజేన గోపాయ్యతే ?
 ఇత్యుక్తే క్వత దిత్యుదీర్య సహసా తత్సంప్రహర్ష్యం మయా
 సాశ్లిష్టా రభసేన తత్సుఖవశా త్తన్వ్యాచ తద్విస్తృతమ్. ౨౪

అవ :—అపరాధమునకై యలిగిన నాయికను నేర్పుమెయి, వెం
 డియు మోహింపఁజేసిన నాయకునివాక్యము. నాయిక స్వీయ
 మధ్య.

ఉ. పాదములందు వ్రాలెడు నెపంబున దావఁగఁ జూచెదేల య
 పైదలి కొఁగిటఁ గుఱుతువారిని రొమ్మని కల్కిపల్క నే
 నేదది యేడఁ జూపుమని యేమఱుపం దలఁపూని యుక్కునం
 దాదుకొనంగ నేమఱిలె నామెయుఁ దత్సుఖసారమగ్నయై. 24

శ్లో. త్సంముద్ధాక్షి వినైవ కఞ్చుళికయా ధత్సే మనోహరిణీం
 లక్ష్మీ మిత్యభిధాయని ప్రియతమే తద్వేణికాసంస్పృశీ
 శయ్యోపాస్త నివిష్టనస్మితవచూ నేత్రోత్పవానద్భితో
 నిర్వాతశ్శనక్తై రశీకవచనో పన్యాసమాశీ జనః.

౨౫

అవ :—కవిచాక్రము.

ఉ. రైకః దొరంగియే మిగుల రాజీలుచుందువటంచుఁ జల్లుచున్
 వీక మనోహరుండు ముడి విప్పుగడంగిన నెజ్జచెంత నిం
 పా కడగంట నవ్వులొలయం దము నాపె కరంప నెవ్వయో
 సాకులు పెప్పి యొక్కొకరె జారిరి నెచ్చెలు తెల్ల మెల్లగన్.

25

శ్లో. వ్రూభజ్గే రచితేఽపి దృష్టి రధికం సోత్కణ్ఠముద్వీక్షతే
 రుద్ధాయా మపి వాచి సస్మిత మిదం దగ్ధాననం జాయతే
 కార్కశ్యంగమితేఽపి చేతసి తనూరోమాఞ్చ మాలమ్భతే
 దృష్టే నిర్వహణం భవిష్యతి కథం మానస్య తస్మిన్ జనే.

౨౬

అవ :—సఖుల బోధనప్రకారము భర్తపై నయక వహింపనేరనిదై
 వారితో నయిక బదులుపలుకుట. నయిక స్వీయ. ముగ్ధ.

గీ. బొమలు ముడిచితి దృష్టి పెన్మమతఁ జూచు

పలుకు లుడిపితి నవ్వు నీ పాడుమోము

గుండె తాఁజేసికొంటి గగురులు వొడము

అతఁడు డాసినఁ గోప మెట్లావఁగలనొ ?

26

శ్లో. ప్రాణేశప్రణయాపరాధసమయే సఖ్యోపదేశం విన
 నోజానాతి సవిభ్రమాజ్జవలనావక్రోత్తి సంసూచనమ్
 స్వచ్చైరచ్చకపోలమూలగళితైః పర్యస్త నేత్రోత్పలా
 బాలా కేవలమేవ రోదితి బుతల్లోలాలక్తై రశ్రుభిః.

౨౭

అవ:-ముగ్ధనాయికను గూర్చి కవివా,

చ. చెలివలనన్ బ్రబోధమును జెందమీ ~~జ్ఞాము మరల్చు~~ విభ్రమం
బుల నయగారపుం బలుకుపోకడలం బతికూర్మితప్పిదం
బులు వెలిఁబుచ్చనేరమిని ముంగురు లిట్టబులాడఁ జెక్కులం
దొలఁచుచు బాష్పముల్ గుఱియఁ దూలె నొకేగతి బాల బేలయై.

శ్లో. భవతువిదితం వ్యర్థాలాపై రలం ప్రియ గమ్యతాం
తనురపినతే దోషోఽస్మాకం విధిస్తు పరాజ్ఞుః
తవయది తథారూఢం ప్రేమ ప్రపన్న మిహం దశాం
ప్రకృతి తరళేకానః పీడాగతే హతజీవితే. ౨౭

అవ:-అపరాధినినాయకుని నాయికబెదరించుట. నాయిక ధీరాధీర.

ఉ. బొందెలిసెఁబ్రియా ! వలదు వ్యర్థపుమాటలు పొమ్ము సిదెసన్
లే దిసుమంతదోసము ఫలించెను చూదురదృష్ట మీగతిన్
దాదృశసుస్థిరప్రణయతత్వము నీకిపు డిట్టులైన ని
ష్ఠేదముగాదె లోలహతజీవన మూడిననైన చూకకన్. 28

శ్లో. ఉరసి నిహిత స్తారోహారః కృతాజమనే ఘనే
కలకలవతీ కాఞ్చీ పాదౌ రణ నృణీనూపురా
ప్రియ మభిసరస్యేవం ముగ్ధే త్వమాహతడిణ్డీమా
యది కి మధికత్రాసోత్కంఘా దిశ స్సము దీక్షసే. ౨౯

అవ:-రాగాతిశయముచే తగనివేషమున ప్రియునభిసరించుచున్న
నాయికను సఖి మందలించుచున్నది. నాయిక స్వీయ, మధ్య.

చ. ఉరమునఁ దారహారములు, నుజ్జ్వలకాంచి నితంబసీమ, నూ
పురములు పాదపద్మములఁబూనుచు నాహతడిండిమాకృతిఁ
మొరయుచు నాఁకుని గవయఁబోయెడునీవు వడంకఁబాటి కా
తరవలె నీవిధాన ముగుదా : పరికించెదవేల దిక్కులన్. 29

శ్లో. ప్రాతఃప్రాత రుపాగతేనజనితా నిర్నిద్రతా చక్షుషో
రృద్ధాయా మమ గౌరవవ్యపనయా దుత్పాదితం లాఘవమ్
కిం ముగ్ధే నకృతు త్వయా మరణశీర్ష్యక్తామయాగమ్యతాం
దుఃఖం తిష్ఠసి యచ్చ పథ్య మధునా కర్తాస్మి తచ్ఛ్రోష్యసి. 30
అవ:-ఇందు నాయకుని వైద్యునిఁగాను తన్ను రోగిజీవగాను
నాయక పలుకుచు నుపాలంబించుచున్నది. నాయక స్వీయ, ధీర,
ప్రగల్భ, ఖండితయు.

చ. నిరతము వేగునంతకు వినిద్రత చొప్పడ మందురాలికిన్
గురుతఁదొలించి లాఘవము గూర్చినముగ్ధుఁడ వేమిసేయవో
వరుఁడ భయంబు తీరె నెదిపథ్యమొ దానిని యాచరింతు న
త్వరముగఁబొమ్ము గాసీలక వైశమ విండువుగొక సర్వమున్.

శ్లో. ప్రస్థానం వలయైఃకృతం ప్రియసఖై రసైః రజస్రం గతం
ధృత్యా నక్షణ మాసీతం వ్యవసీతం చీత్రేన గంతుం పురః
యాతుం నిశ్చితచేతసి ప్రియతమే సర్వైః స్వమం ప్రసీతం
గన్తవ్యే సతి జీవిత ప్రియసుహృత్సార్థః కీముత్సృజ్యతే. 31
అవ:-తనభర్త దేశాంతరమేగుచుండ తననిరాశాభావము ప్రకటించు
చున్ననాయకవాక్యము. నాయక మధ్య, ప్రగల్భ, స్వీయ.

* “మరణభీ” యను రసకసంజీవనీ వ్యాఖ్యానముిత పాఠమిచ్చట గ్రహింపబడినది—
“రమణభీ” యని శృంగారరసీకా పాఠము.

మ. తొరగెం గంకణముల్ హితాశ్రుకణముల్ దూలెక్ కణంబేని
యుక్, దిరమై నిల్వడు దైర్య మీమనసు ముందేపోవు నీరీతిగా
దరలంబాతీనభర్తతోడ సఖిబృందంబెల్ల-బో పెన్నుకుక్
మరలంజొచ్చెదవేల మిత్రగణము న్నర్జించి యోజీవమా : 31

శ్లో. సుప్రోఽయం సఖి సువ్యతా మితి గతాస్సఖ్య స్తతోఽనంతరం
ప్రేమావేశితయా మయా తరళయా న్యస్తం ముఖం తన్ముఖే
జ్ఞాతేఽశీకనిమీలనే నయనయో ర్ధూర్తస్య రోమాఞ్చకో
లజ్జాసీన్మమ తేన సాఽప్యవహృతా తత్కాలయోగ్యైరక్రమైః.

అవ:—నాయిక తాను ప్రేమాతిశయముచేతజేసిన చాపలమును
సఖితోజెప్పుకొనుట. నాయికస్వీయ, మధ్య, నాయకుడను
కూలుడు.

మ. పొలతి : నాథుడు నిద్రజెందె నిక నీవు నిద్రబొమ్మంచు నె
చ్చెలు లేగం బ్రణయంబునం జపలనై చెక్కిళ్లతోజెక్కులం
గలయంగూరిచి గగ్గురుల్ గని యశీకస్వావమం చేసు ల
జ్జిలునంతక్ సమయోచితక్రియలదేల్చెక్ నన్నుఁబ్రాణేశుడున్.

శ్లో. కోపోయత్ర భ్రుకుటిరచనో విగ్రహో యత్ర మోసం
యత్రాన్యోన్య స్మృత మనునయో దృష్టిపాతః ప్రసాదః
తస్యప్రేక్ష్య స్తదిద మథనా వై శసం వశ్యజాతం
త్వం పాదాన్తే బురసి నచమే మన్యుమోక్షః భలాయాః 33

అవ:—నాయకుని యపరాధాతిశయమునకు కోపించి నాయిక యాతని
వక్రోక్తుల నిందించుట. నాయిక స్వీయ, భీర, ప్రగల్భ.

చ. అలుగుట భూకుటిం గలహమాటను మౌనముచేత సాంతస్వనం
 బెలనవుచే బ్రసాద మభివీక్షణచే బ్రకటించుచుం గరం
 బలరెడుప్రేమ కిప్పు డిటు హాని జనించెడుజూడుమీ పద
 మ్ములబడినావు నీ పుడుగబోవదు కోపము నాకు దుష్టకు॥.33

శ్లో. సుతసు జహిహి మౌనం పశ్య పాదానతం మాం
 నభయ రవకదాచి తోక్తవ ఏవం విధోఽభూత్
 ఇతి నిగదతి నాథే తిర్య గామీలితాశ్చై
 నయనజల మనల్పం ముక్త ముక్తం నకిచ్చిత్. ౩౪

అవ:—కవివాక్యము. నాయక స్వీయ మధ్య.

చ. అటమటలేక పల్కవె శుభాంగి ! పదానతు నన్నుజూడు నీ
 విటు పటుకోప మెన్నడు జనింపదు మున్నని నాథుడెంతయు॥
 గటకటపల్కుచుండ నరగన్ను లొకించుక యొరసేయుచున్
 బొటబొట బాష్పముల్ గురిసె బోటి మరేమియు మాటలాడకే.

శ్లో. గాఢాలింగన వామనీకృత కుచప్రోద్భిన్న రోమోద్గమా
 సాన్ద్రస్నేహ రసాతిరేక విగళత్కాఞ్చీ ప్రదేశామ్బరా
 మా మామానదమాతి మా మలమితి జ్ఞమాత్మరోల్లాపినీ
 సుప్తా కిన్ను మృతాను కిం మనసి మే లీనా విలీనానుకిమ్. ౩౫

అవ:—నాయకవాక్యము. నాయక పరకీయ. కన్య.

ఉ. గగ్గురు బుప్పతిల్ల బిగిఁకొగిట సుబ్బినగుబ్బ లొత్తఁగా
 వెగ్గలపుం దమిం బటము వీడి కటి న్నటియింప నోలిమై
 దగ్గురవంబుతో వలదు దర్పహరా వలదంచు నిద్దురన్
 మ్రొగెనొ, స్రగెనో, కలసిపోయెనొ, లేమ మదంతరాత్మలోన్.

శ్లో. పటాలగ్నే పత్యై నమయతి ముఖం జాతవినయా
 హలాశ్లేషం వాఙ్మర్త్యపహరతి గాత్రాణి నిభృతమ్
 అశక్తాచాఖ్యాచం స్మితముఖసఖీ దత్తనయనా
 హ్రీయా తామ్యత్యంతః ప్రభమ పరిహాసేనవవధూః. ౩౬

అవ :—నవసంగమంబున లజ్జాపరాధీనయైననాంబకదళను గవివర్ణిం
 చుచున్నాడు. నాంబక ముగ్ధ. స్వీయ.

చ. వలువను జెల్లుడంటునెడ, వ్రాల్చు మొగంబు, వినీతయై, కవుల
 గిలిగొనఁబో భృశంబును విగించును. గాత్రములెల్ల, నేమియుం
 బలుకదు నవ్వుచున్నచెలిపై వెడచూపుల(జిమ్ముచు) మదిం
 గొలకొల నెందు లజ్జదొలికాటమి నూత్నవధూటి మాటికి॥.

శ్లో. నాపేతోఽనునయేన యఃప్రియసుహృద్వాక్తై ర్నయస్సంవృతో
 యోదీర్ఘం దివసం విషహ్యాహృదయే యత్నాత్కథచ్ఛిద్ధృతః
 అన్యోన్యస్యహృతే ముఖే విహితయో స్తిర్యక్కథచ్ఛిద్ధృతో
 స్సంభేదే నవది స్మితవ్యతికరే మానో విహస్యోజ్ఞితః. ౩౭

అవ :—కవివాక్యము. నాంబక స్వీయ. మధ్య.

చ. చెలి బతిమాలినన్ హితులు నెప్పిన సుంతయు బీరువోక తొ
 య్యలిఁ బ్రియు వేచి వేచి పవలంతయు రాతిరి పొన్నునందు మో
 ములు పెడకొత్తిగించి కడుమూర్ఖతఁజూపిన మాన మెట్టులో
 కలసినచూడ్కులం జనె వికావికలై నగుమొల్క లొల్కఁగ॥.

శ్లో. గతేప్రేమావేశే ప్రణయబహుమానే విగళితే
 నివృత్తే సద్భావే జన ఇవ జనే గచ్ఛతి పురః
 తదుత్పేక్ష్యే త్రేప్త్య ప్రియసఖిగతాం స్తాంశ్చ దివసాః
 నజానే కోహేతు ర్దశతి శతథా యన్నహృదయమ్. ౩౮

అవ :—నాయకునిచేఁబరిఘాతయైననాయక సఖితో మొఱపెట్టుకొనుట.

చ. బలితపుఁద్రేమ, మాదరము, భావవిశుద్ధియు మాసిపోవఁగా
చెలియరా! లాఁతివానివలెఁజెంగట నేగుచునున్నవీని న
ప్ర్యలఘుతరాసురాగమున హాయిగఁబుచ్చిన యాదినంబులం
దలఁచి తలంచి గుండె శతఘా పరిభిన్నముగా దిదేలొకో ? 38

శ్లో. చిరవిరహిణో చుక్కఱ్ఱైర్జ్యో శ్లఢీకృతగాత్రయో
ర్నవ మివ జగ జ్ఞాతం భూయశ్చిరా దభినన్దతోః
కథమపి దినేదీర్ఘయాతే నిశా మధిరూఢయోః
ప్రసరతి కథా బహీష్టా యూనో ర్యథా చ తథా రతిః. ౩౯

అవ :—కవివాక్యము.

చ. చిరవిరహార్తిఁబెన్వగలు సెంది శ్లఢీకృతగాత్రవల్లులై
తిరిగి సమాగమంబగుటఁ దేరినప్రాయపుటాల్మగల్ కడుం
బెరిగినయప్పవల్ గడపి పేరుము లీరికలెత్తఁగాఁ బర
స్పరకథనంబుతోడి రతిసంగతిఁబుచ్చిరి రాత్రియంతయున్. 39

శ్లో. దీర్ఘతోరణమాలికా విరచితా దృష్ట్యైవ నేస్తీవరైః
పుష్పాణాం ప్రకరస్మితేన రచితో నో కున్దజాత్యాదిభిః
దత్త స్వేద ముచా పయోధర భరేణార్హోన కుమ్భామ్భసా
వైర్వరే వావయవైః ప్రియస్య విశత స్తన్వ్యా కృతం మజ్జశమ్.

అవ :—కాంతుఁడు ప్రవాసమునుండిరాఁగాఁగంతకుంగలిగిన సంతో
షముయొక్క చిన్నెలను కవి వర్ణించుచున్నాఁడు.

ఉ. తోరణగట్టెజూడ్కులనె లొయ్యలి, కాదల కల్వలక; సుమా
సారము నవ్వులన్నిచె, జాదులగాదు, చెమర్చు చన్గవన్ ^{చె}
గూరిచె నర్జ్యముక, సజలకుంభయుగంబునగాదు; మంగళా ^{చె}
చారముదీర్చె వచ్చు తనస్వామికి నీగతి నంగకంబులన్. 40

శ్లో. కాన్తే సాగసి యాపితే ప్రియసఖీవేషం విధా యాగతే
భ్రాన్త్యైలిజ్య మయా రహస్యముదితం తర్జుజమా పేక్షయా
ముగ్ధే దుష్కర ఏష ఇత్యతితరా ముక్త్యా సహసం బలా
చాలిజ్య చ్చలితాస్మి లేన కిరవే నాద్య ప్రదోషాగమే. ౪౧

అవ :—అవరాధినాయకుడు నాయకచే వెడలనడువంబడి సఖీవేష
మున నాయకం గలయుట. నాయకమధ్య. నాయకుడు శతుడు.

చ. కలుషితుడై నికారమునుగాంచి వెనం జని సంజ చేటి రూ
పొలయగ నన్ను డాయ సకియోయని కాంతునిదెమ్మటంచు నే
దెలిపిన దుర్లుటంబిదికదే ముగుదా : యని దోసకారియై
లలనరొ : నవ్వి కౌగిట బలాత్ప్రతిజేరిచి మోసగించెనే. 41

శ్లో. ఆశజ్యప్రణతిం పటాన్తపిహితౌ పాదౌ కరో త్యాదరా
ద్యాజే నాగత మావృణోతి హసితం న స్పష్ట ముద్వీక్షతే
మ య్యాలావవతి ప్రతీపవచనా సఖ్యా సమం భాషతే
తన్వ్యా స్తిష్ఠతు నిర్భరప్రణయితా మానోఽపి రమ్యోదయః.

అవ :—నాయకుడు తననాయకయొక్క మానప్రకారమును వర్ణిం
చుట. నాయక ప్రగల్భ.

చ. పటమునగెప్పు నాదృతినెపంబున మొక్కగనిక పాదముల్
చటుకున నవ్వనాపు నొకసాకునగన్గొన చాన్కమెత్తి వి
స్ఫుటముగ, నేను బల్క దనదోచికిజెప్పు జవాబు కాంత యు
త్కటమగుప్రేమమొక్కటియెకా దల కోపముగూడ రమ్మమే.

శ్లో. సాయావన్తి పదా నృశీకవచనై రాశీ జనైః పాఠితా
తావన్త్యేవ కృతాగసోఽద్భుతతరం వ్యాహృత్య పర్యః పురః
ప్రారబ్ధా పరితోయథా మనసిజ న్యేచ్ఛాతథా వర్తితుం
ప్రేక్ష్యో మౌగ్యవిభూషణస్య సహజః కోఽప్యేష కాంతఃక్రమః.

అవ :—కవివాక్యము. నాయక. ముగ్ధ.

ఉ. మాయలమారిచేడియలు మప్పినటుల్ వడిబల్చి వెన్నఁబం
చాయుధు నాజ్ఞల న్నెఱపె నన్నియు బాల కృతావరాధుడౌ
నాయకుచెంత మౌగ్యకలనం బరిపూరితమైన ప్రేమకుం
బ్రాయిక మిట్టిరీతు లతిభాసురముల్ వివరింప శక్యమే. 43

శ్లో. దూరాదుత్సుక, మాగలే విశిదతం, సంభాషిణీ స్ఫూరితం,
సంశ్లిష్యత్యరుణం, గృహీతవసనే సంకోచిత భూలతమ్,
మానిన్యా శ్చరణానతివ్యతికరే బాష్పామ్బు పూర్ణం, క్షణాల్
చక్షుర్జాత మహోప్రపఞ్చచతురం జాతాగసి ప్రేయసి. 44

అవ :—కవివాక్యము. నాయక మధ్య. ప్రగల్భ.

చ. ఎడముగ సావరాధు హృదయేశుగనుంగొని పొంగె డాసినన్
సుడివడెఁబల్లరింప విడఁజొచ్చె గవుంగిటఁజేర్పబో మెఱుం
గడరెఁబటంబు ముట్ట బొమ లల్ల మొగిడ్చెను బల్ల నీరిడెన్
గడియకె పెక్కుచందములగ్రాలెను మానినిచూడ్చి వింతగన్.

శ్లో. అజ్ఞానా మతి తానవం కుత ఇదం కమ్పశ్చ కస్మా త్తుతో
ముగ్ధే పాణ్డు కపోల మానన మితి ప్రాజ్ఞేశ్వరే పృచ్ఛతి
తన్వ్యా సర్వ మిదం స్వభావత ఇతి వ్యాహృత్య పశ్యేత్తర
వ్యాపీ బాష్పభర స్తయా వళితయా నిశ్వస్య ముక్తోన్యతః. ౪౩

అవ :—కవివాక్యము. నాయక విరహోత్తంతిత. మధ్య.

ఉ. ఏల కృశించితే ? యిటుల నేల వడంకెదె ? యేల చెక్కినల్
పాలినవే ? యటంచుఁ బతి ప్రశ్న మొనర్పఁగ నాకు నన్నియుం
దోల స్వభావజంబులని మోము మరల్చుచు వెచ్చనూర్చి య
బ్బాలిక రాల్చె తెప్పలకుఁబర్విన బాష్పరురంబు లోరగన్. 45

శ్లో. రాత్రౌ వారిభరాలసామ్బుదరవోద్విగ్నేన జాతాశ్రుణా
పాన్థే నాత్మవియోగదుఃఖపిశునం గీతం తథోత్కృణ్ణయా
ఆస్తాం జీవితహారిణః ప్రవసనాలాపస్య సంకీర్తనం
మానస్యాపి జలాజ్ఞలి స్ఫురభనం లోకేన దత్తో యథా. ౪౬

అవ :—కవివాక్యము.

ఉ. గానముసేసె రాతిరి యొకానొక పాంథుఁడు మేఘమందర
ధ్వానము వింటచేఁ గలఁగి బాష్పము రాల్చి వియోగదుఃఖనం
దానకమైనగీతికను దానిని విన్న దురంతమైన ప్ర
స్థానమయేల పేరలుకనైతము నెవ్వరుఁగోరనట్లుగన్. 46

శ్లో. స్వం దృష్ట్వా కరజక్షితం మధుమదక్షీ బాఽవిచార్యేర్ష్యయా
గచ్ఛన్తీ 'క్వసుగచ్ఛసీ' తి విధృతా బాలా పటాన్తే మయా
ప్రత్యావృత్తముఖీ సబాష్పనయనా సా ముఖ్యముఞ్చేతిమాం
కోపప్రస్ఫురితాధరం య దవదత్త త్కేన విస్మార్యతే. ౪౭

అవ: —నాయకోక్తి.

శా. హాలాపానమున న్నఖక్షతము నాయంగంబునన్ స్వీయమం
చాలోచింపక యేగుచో 'నెచటికే' యంచేను జేలాంచము
గేలంబట్టిన మోముఁద్రిప్పి కనుల స్నిర్నించి కోపాకులా
లోలోష్టంబుగ 'వీడువీడు' మనుపల్కుల్ నెమ్మదిం బాయినే ?

శ్లో. చపలహృదయే కిం స్వాతంత్ర్య త్వయా గృహ మాగత
శ్చరణపతితః ప్రేమాద్ధార్ద్రః ప్రియ స్సముపేక్షితః
తదిద మధునా యావజ్జీవం నిరస్త సుఖోదయా
రుదితశరణా దుర్జ్ఞాతానాం సహస్వ రుషాం ఫలమ్. ౪౮

అవ: —నాయకతో చెలికత్తె నాయకపక్షమున వాదించుచున్నది.

ఉ. చంచలచిత్త ! యేటికిటు నైవరిణివై యిలుసేరినట్టి పా
దాంచితుడైన ప్రేమతరళాత్ము మనోహరు నూరకే యుపే
క్షించితి జీవితాంతముగజేకురె దాన నసౌఖ్య మింక శో
కించుటె నీదుకృత్యము సహింపుమ దుష్టరుషాఫలంబులక. 48

శ్లో. నభసి జలదలక్ష్మీం సాస్రయా వీక్ష్య దృష్ట్వా
ప్రవససి యది కాంతే త్యర్థముక్త్యా కథణ్చిత్
మమ పట మవలమ్భ్య ప్రోల్లిఖన్తి ధరిత్రీం
య దనుకృతవతీ సాతత్ర వాచో నివృత్తాః. ౪౯

అవ: —నాయక స్వీయ. మధ్య.

గీ. కంట నీరొల్క మింటిమేఘములఁగాంచి
“అరుగుచో నాథ” అని సగమాడి యెటులొ
కేల నాకొంగువట్టి కాల్ నేల గీసి
చెలువ చేసినచేతలు చెప్పవశమె ?

శ్లో. బాలే, నాథ, విముఞ్చమానిని రుషం, రోషాన్మయా కిం కృతం?
 భేదోఽస్మాను, నమేషరాధ్యతి భవాన్ సర్వేషరాధా మయి,
 తచ్చిం రోదిషి గద్గదేన వచసా? క స్యాగ్రతో రుద్యతే?
 నన్వేతన్మమ, కాతవాన్మి! దయితా నాస్మీత్యతో రుద్యతే. ౫౦

అవ: —నాయకానాయకుల ఉక్తిప్రత్యుక్తిరూపమైనవాక్యమాల.

శా. బాలా! స్వామి! తొరంగుకోపమును, గోపంబేమిచేసె? మముం
 దూలించెన్, దమతప్పు లే దొకటి మాదోసంబె సర్వంబు నిం
 కేలా గద్గదశోక? మేరికడ నాయేడ్పుల్ వినన్వచ్చె? మా
 మ్రోల; నేదమకెవ్వతె? బ్రియవు, కాబోనందుకేయేడ్పుటల్.

శ్లో. శ్లిష్టః కణ్ఠే కిమితి నమయా మూఢయా ప్రాణనాథ?
 శ్చుష్పత్యస్మి న్వదనవినతిః కిం కృతా? కిం నదృష్టః?
 నోక్తః కస్మా దితి నవవధూచేష్టితం చింతయన్తి
 పశ్చాత్తాపం వహతి తరుణీ ప్రేమ్ని జాతే రసజ్ఞా. ౫౧

అవ: —నాయక మున్ను తాను నవోడగానున్నప్పుడు తాను లజ్జచే
 నాత్మవంచనము చేసికొంటినని యిప్పుడు తరుణియై రసజ్ఞయయి
 పశ్చాత్తాపము పొంది తన్ను నిందించుకొనుట.

చ. చనవున నాథు నేల బిగిసందిటజేర్చకపోతి నేల చుం
 బనమొనరింపబో మొగము వ్రాల్చితి? నేమని చూడనైతి? నే
 మని పలుకాడనైతని రసానుభవజ్ఞ యొకర్లు మౌగ్యవ
 ర్తనముఁదలంచి లజ్జ బిగితప్పినవేళఁదపించె నెంతయున్. 51

శ్లో. వానై ర్లోచనవారిభిః సశపదైః పాదప్రజామైః ప్రియై
రన్యైస్తా వినివారయన్తి కృపణాః ప్రాచేశ్వరం ప్రస్థితమ్ ;
ధన్యాహం వ్రజ మజ్గళం సుదివసం ప్రారః ప్రయాచన్యతే
యత్స్నేహోచిత మిహితం ప్రియరమ త్వం నిర్గతః శ్రోష్యసి.

అవః — నాయకుని పయనమును నాయక వక్రొత్తిచే ఆపుచున్నది.

ఉ. ఒట్టులఁబెట్టి, బాష్పములనోడ్చి, పదంబులు ముట్టి, యెట్టెటో
కట్టడి నిల్పుచుండ్రు చనుకొందులఁగొందఱుదీనకాంత, లే
నట్టులఁగాను, ధన్యను, ప్రియా! చనువేకువ సుప్రభాతమా
నెట్టును, వెన్నవిందు వతిహృద్యము ముత్ప్రణయార్హ రృత్యమున్.

శ్లో. లగ్నానాం శుకపల్లవే భుజలతా, స ద్భారచేశేస్థితం,
నోవాపాదయుగే ముహూర్నివతీరం, లక్ష్మేరినోర్తం వహః,
కాలే కేవల మమ్బుదాశిమలినే గన్తుం ప్రవృత్త శ్శతః
తన్వ్యా బాష్మజలౌఘరల్పితసదీపూరేణ రుద్ధః ప్రియః. ౫౩

అవః — కవివాక్యము. నాయక స్వీయ. మధ్య.

గీ. కొంగుఁగొనలేదు తా సద్భుకొనఁగలేదు
అడుగులను వ్రాలలే దాగుమసఁగలేదు
మొయిళు లలమినకారునం బయసమైన
చెలువుఁగన్నీటి వాకచేఁజెలువ నిలిపె. 53

శ్లో. విరహవిషమః కామః కామం తనుం కురురీ తనుం,
దివసగణనాదక్షః స్వైరం వ్యపేతఘృణో యమః,
త్వమపి వశగో మానవ్యాధే ర్విచింతయ నాధాహే
కిసలయమృదు ర్జీవే దేవం కథం ప్రపదాజసః. ౫౪

అవ:-సఖి నాయకుని మందలించుచున్నది.

చ. కరము వియోగదుస్సహుడు కాముడు కాయము గావనేయు ని
ష్టరుణ యమందు నంత్యదివసంబులు లెక్కిడుపట్ల జాణ మా
నరుజకుఁజిక్కితీవు నీక నాభ ! తలంపఁగదోయి ! యెట్లు లీ
తరుణకిసాలతుల్యవసితాజన మాగఁగనేర్పుఁ బ్రాణమున్. 54

శ్లో. పరిష్కానే మానే, ముఖశశిని తస్యాః కరధృతే,
మయిక్షీణోపాయే ప్రణిపతన మాత్రైకశరజే,
తదాపక్షప్రాప్త వ్రజపుటనిరుద్ధేన సహసా
ప్రసాదో బాష్పేణ స్తనతట విశిర్ణ్వేన కచితః. 55

అవ:-నాయకోక్తి. నాయిక స్వీయ. మధ్య.

చ. పౌలయలుకం దెమల్పు పెరపూనికఁగానక పాదపంకజ
మ్ములపయి నేను వ్రాలినఁగపౌలము పాణితలంబు సేర్చి య
బ్బొలతుక పక్షపుం గొనల మొత్తపుదొప్పల నిల్వరించి గు
బ్బలఁదొలకించు బాష్పముల పాటునఁగంటి ప్రసన్నభావమున్.

శ్లో. కృతోదూరాదేవ స్మితమధుర మభ్యుద్గమ విధిః,
శిరస్యాజ్ఞాన్యస్తా, ప్రతివచనమ ప్యాలపసి చ,
న దృష్టి త్రైధిల్యం భజత ఇతి చేతో దహతి మే,
నిగూఢాంతః కోపే కఠినహృదయే సంవృతి రియమ్. 56

అవ:-నాయకుడు నాయికను నిందించుట.

ఉ. దూరమునుండి లేనగవుతో దరిజేరితి వస్మదాజ్ఞలన్
 గారవమొప్ప శీర్షమునగై కొనినావు జవాబుచెప్పి తీ
 బీరపుజూపుమాత్ర మొకవీసము దూరక మమ్ము నేర్చెడున్
 గ్రూరమతీ : యిటుల్ హృదయగోపన చేసెడు రీతులేటికే? 56

శ్లో. ఆస్తాం విశ్వసనం సభీషు, విదితాభిప్రాయసారే జనే
 తత్రాఽప్యర్పయితుం దృశం సలలితాం శక్నోమి నవ్రీడయా,
 లోకోఽహ్యేష పరోపహాసచతురః సూక్ష్మేజ్ఞ తజ్ఞోఽప్యలం,
 మాతఃకంశరణం వ్రజామి హృదయే జీరోఽనురాగానలః. ౫౭

అవ:—తన యసురక్తిని ప్రియున తెఱిగింప వెరవు గానని నాయక
 దాదితో మొఱపెట్టుకొనుచున్నది.

ఉ. నమ్మినచేటు లిట్లయిరి నాయెడఁగూరిమిఁదెల్పునాథుపైఁ
 జిమ్మఁగలేను బ్రేమమును జిల్కెడుచూడ్కులు సిగ్గుచేత సూ
 క్ష్మమ్ముగ నాకలించి యెకసక్తెము లాడఁగలారు లోకు లిం
 కమ్మరొ! యేదిదిక్కు ? ప్రణయాగ్ని మనంబున జీర్ణమయ్యెడిన్.

శ్లో. శ్రుత్వానామాపి యస్య స్ఫుటఘనపులకం జాయతే యత్సమన్తా
 ద్దృష్ట్యానాస్యాననేంద్రం స్రవతి వపు రిదం చంద్రకాన్తానుసారి
 తస్మిన్నాగత్య కణ్ఠగ్రహనికట పదస్థాయని ప్రాణనాథే
 భగ్నామానస్యచిన్తాభవతిమమపునర్వజ్రమయ్యాఃకథచ్ఛిత్. ౫౮

అవ:—ఈర్ష్య తాల్పుమని బోధించిన చెలులతో నట్లుచేయలేనిదై
 నాయక చెప్పకొనుట.

ఉ. ఎవ్వనిపేరువిన్నఁబులకించునో మే నఖిలంబు సాంద్రమై
 యెవ్వని వక్త్రచంద్రుఁదిలకింప ద్రవించునో చంద్రతారలమ
 ట్లవ్విభుఁడేగుదెంచి సముపాంతికమందుఁగవుంగిలింపఁబో
 నెవ్విధి నాకు మానము స్ఫురించునె వజ్రమయాత్మకున్ సభి :

శ్లో. సన్త్యేవాత్ర గృహేగృహే యువతయ స్తాః పృచ్ఛగత్వాభునా
 ప్రేయాంసః ప్రణమంతి కిం తవ పున ర్దాసో యథా వర్తతే;
 ఆత్మద్రోహిణి దుర్జనప్రలపితం కర్ణే భృశం మాకృషా
 శ్చిన్నస్నేహరసా భవన్తి పురుషా దుఃఖానువృత్తాయతః. ౩౯

అవ:— మిక్కిలికుపితయగు నాయకను నాయకపక్షమున సభి
 బోధించుట.

మ. తరుణుల్ లేరటె యింటనింటఁ జని ప్రస్తావించుమీ వారిఁద
 ద్వరులం దెవ్వరు నీదుదానునిబలెం బాదానకుల్ సల్పిరో
 తరుణీ! కొండెము లాలకించి కదునాత్మద్రోహముం బూనకే
 పురుషుల్ సంతతదుఃఖవృత్తి నెనరుం బోద్రోచు రొక్తుమ్మడిక.

శ్లో. స్మరరసనదీపూరే చోఢాః పున ర్గురుసేతుభి
 ర్యదపి విధృతా స్తిష్ఠ స్త్యారా దపూర్ణ మనోరథాః
 త దపి లిఖితప్రభైర్యైరజ్జైః పరస్పర మున్ముఖాః
 నయననశినీ నాళానీతం పిబన్తి రసం ప్రియాః. ౪౦

అవ:—కవి వాక్యము.

చ. స్మరకృతరాగవాహినులజాలున లీలగ నోలలాడుచో

గురుజనసేతు వడ్డుకొనగూరనికోర్కి సమీపమందె చి
త్తరువులపోల్చి జేష్ఠులను దక్కి ప్రియుల్ ప్రియురాంధ్రునుం బర
స్పరము దృశాబిసంబుల రసంబును గ్రోలుదు రిష్టపూర్తి గౌ. 60

శ్లో. నిశ్శేషచ్యుత చందనం స్తనతటం, నిర్మృష్టరాగోఽధరో,
నేత్రే దూర మనజ్జనే, పులకితా తస్మి త వేయం తనుః,
మిథ్యావాదిని దూతి బాన్ధవజనస్యాజ్ఞాత పిదాగమే
వాపిం స్నాతు మితో గతాసి నపునస్త స్యాధమస్యాన్తికమ్.

అవ:—నాయకవంపున నాయకునికడకుంబోయిన దూతి యతనితోఁ
గూడిరాఁగాఁ జిహ్నుములచే నావృత్తాంతముం గనిపట్టి నాయక
దూతిని వక్రోక్తిచే నిందించుట.

చ. తొరఁగెను మోవికెంపు చనుదోయిని గందము డిందె నక్షిలం
గరఁగెను గజ్జలంబు పులకల్ పొదలెన్ మెయి నీకు నక్కటా !
యెఱుంగవు బంధుపీడ వచియించెదు బొంకులు క్రుంక, నూతి కీ
వరిగితి వంతె యయ్యధమునండకుఁబోవఁగలేదు దూతికా! 61

శ్లో. మ్లానం పాణ్డుకృశం వీలాసవిధురం లహ్మబలకం చాలసం
తే భూయస్తక్షణజాతకాన్తి మధురం ప్రాప్తేమయి ప్రోషితే
సాబోపం రతికేశి దత్తరభసం రమ్యం కిమ ప్యాదరా
త్పితం యత్సుతనోర్మయా ముఖ మిదం తత్కృత విస్మార్యతే.

అవ:—నాయకోక్తి.

చ. నలిగి కృశించి పాండువయి నష్టవిలాసమునై వికీర్ణ కుం
తలమయి నేను రాదిరిగి తత్క్షణజాతవిలాసగర్వమై
కలితరతిప్రగల్భమయి క్రాలి యనిర్వచనీయశోభమైఁ
బొలిచెడిమోము ముద్దుగొను పోడిమి నే మఱువంగనేర్తునే? 62

శ్లో. ఆయస్తాకలహం పురేవ కురుతే న సంసనే వాససో
భుగ్నుభూ రతిఃఖణ్డ్యమాన మధరం ధత్తేనకేశగ్రహే
అజ్ఞాన్యర్పయతి స్వయం భవతి నో వామా హతాలింగనే
తన్వ్యా శిక్షిత ఏష సంప్రతి పునః కోపప్రకారోఽపరః. 63

అవః—నాయికాకోపప్రకారమునుగూర్చి నాయకోక్తి. నాయిక ధీర.
ప్రగల్భ.

చ. అలయుచుదొంటియట్ల కలహం బొనరింపదు నీవి జార్చుచోఁ
బెలుచ బొమల్ బిగించి పెదవిం బలుగీటదు శీర్షమంటుచోఁ
దలఁగ కొసంగునంగములదాదనయంతనె కొఁగిలింతకున్
నెలఁతుక క్రొత్తగా నిపుడు నేర్చెను వేతాకకోపపద్ధతిన్. 64

శ్లో. చింతామోహనిబధ్యమాన మనసా మౌనేన పాదానతః
ప్రత్యాఖ్యాతపరాజ్ఞుః ప్రియతమో గన్తుం ప్రవృత్త శ్మరః
సప్రీడై రలినైర్నిరన్తరబుధ దృష్పాకులై రీక్షణై
స్తన్వజ్ఞ్యా స పునస్తయా తరళయా తత్రాస్తరే వారితః. 65

చ. అతివ విచారముగ్ధమతియౌట బదమ్ముల బడ్డనాథు సం
 గతిగనుగోక పల్కమి నికారముగాఁదలపోసి యాతఁడు
 ద్ధతిజనఁజూచునంత తెలివంది త్రపాలసబాష్పపూర పూ
 రితనయనంబులన్ నిలువరింపఁగజాలె లతాంగి క్రమ్మఱఁ. 64

శ్లో. క్వచిత్తామ్బులాక్తః, క్వచిదగరుపజ్జాఙ్క మలినః,
 క్వచి చూర్ణోద్గరీ, క్వచి దపిచ సాలక్తకపదః
 వశీభజ్ఞాఙ్గై రలకపతితై శ్శీర్ణకుసుమైః
 ప్రియో నానావస్థం ప్రభయతి రతం ప్రచ్ఛదవటః. 65

అవ:—కవివాక్యము.

ఉ. ఒక్కెడఁదమ్మగుర్తును మతోక్కెడ సాంద్రతరాగురుద్రవం
 బొక్కెడఁగప్పురంపురజ మొక్కెడ లత్తుకడాగును న్వశీ
 ఫక్కిక లంతటఁవిడినప్రావిరులుం గల దుప్పటంబు దా
 దక్కక వెల్లడించె వనితారతిభేదవిశేషవద్ధతిఁ. 66

శ్లో. అహంతే నాహూతా కి మపి కథయా మీతి విజనే
 సమీపే చాసీనా సరళహృదయత్వా దవహితా
 తతఃకర్ణోపాస్తే కిమపి వదతాఘ్రూయ వదనం
 గృహీత్వాధమ్మిల్లం మమసఖి నిసీతోధరరసః. 67

అవ:—నాయకుఁడు టక్కు చేసి తనను ముద్దుగొన్నవిధమును నాఁడుక
 చెలితోఁ జెప్పుచున్నది.

ఉ. ఏదొ రహస్యము—దెలుపనెంచినపోలికఁజాటుగాఁగ సం
బోధన మాచరింప నిజమోయనునమ్మిక నేను డాయఁగా
నాదటఁగర్జముం గదిసి యాస్యము మూర్ఖాని శీర్షమంటి యా
స్వాదమొనరె నోష్టమధుసారము సారెకు వింటివే చెలీ : 66

శ్లో. పుష్పోద్భేద మవాప్య కేశికయనా ద్ధూరస్థయా చుమ్బనే
కాంతేన స్ఫురితాధరేణ నిభృతం భూసంజ్ఞయా యాచితే
అచ్చాద్యస్మితపూర్ణగణ్డ ఫలకం చేలాఞ్చలే నాననం
మద్దాన్దోశితకుణ్డల స్తబకయా తన్వ్యా విధూతం శిరః. ౬౭

అవ:—రవివాక్యము. నాయక స్వాధీనపతిక. ప్రగల్భ. నాయకుఁ
డనుకూలుఁడు.

చ. ఋతుమతియౌట బాన్సు డిగి యింతి యెడమ్ముగఁదోవఁగాంతుడ
వ్విత మనుకోక గీటి పెదవిం బొమసన్నల ముద్దుఁగోరఁగా
స్మితము దొలంకుచెక్కులను జెన్నగుమోము పయంటఁగప్పుకొం
చలివయుఁగమ్మగుత్తు లొలయాడఁగ నిట్టటు లూచె శీర్షముఁ.

శ్లో. క్వప్రస్థితాసి కరభోరు ఘనే నిశీధే,
ప్రాణేశ్వరో వసతి యత్ర మనః ప్రియోమేః
ఏకాకినీ వదకథం నభిభేషి బాలే,
నన్వస్తి పుణ్ణితశరోమదన స్పహాయః.

అవ:—సఖీ నాయకల ప్రశ్నోత్తరములు.

గీ. ఎచటికే బాల ! నడురేయి నేగుచుంటి ?

వాత్మవల్లభుడౌ మనోహరుని కడకు

భయములేదొక్కొక్క ? యెంటిగాఁబయనమైతి

వింట శరమూని మరుఁడు నావెంట లేడె ?

68

శ్లో. లోలభ్రూలతయా విపక్షదిగుపన్యాసే విహతం శిర

స్తద్వృత్తాన్త విదీక్షణే కృత మనస్కారో విలక్షణీతః

ఈషత్తామ్రకపోల కాన్తిని ముఖే దృష్ట్వా నతః పాదయో

రుత్సృష్టో గురుసన్నిధా వపి విధి ర్ద్వాభ్యాం సకాలోచితః ౬౯

అవః—కవివాక్యము. నాయక ప్రగల్భ. నాయకుఁడు శతుఁడు.

ఉ. పొందితి వామె నంచుఁగనుబొమ్మలసన్నలఁదెల్పినన్ శిర

స్పందమొనర్చె సాక్ష్యమిడువాన దెసం గన వ్రాల్చె నొదలన్

గందినమోముఁగాంచి పదకంజములం బడవైచె చూ పీటుల్

పొందుగ గూఢతన్ గురులముందె స్వకార్యము దీర్చి రిప్పురున్.

శ్లో. దృష్టః కాతరనేత్రయా చిరతరం బద్ధ్వాఽజ్ఞాలిం యాచితః

పశ్చాదంశుక పల్లవేన విధృతో నిర్వాజ మాలిజీతః

ఇత్యాక్షిప్య సమస్తమేవ మఘ్నో గన్తుం ప్రవృత్త శ్శరః

పూర్వం ప్రాణపరిగ్రహో దయితయో ముక్తస్తతోవల్లభః. ౭౦

అవః—నాయక యేయుపాయము చేసినను అగ్రక కోపవ్యాజమున శతుఁడగుట.

గీ. చకితదృష్టులఁబఱపి యంజలి ఘటించి
కొంగు చేపట్టి నిలిపి కవుంగిలించి
యెంతవేడిన వినక దవ్వేగు మగని
విడిచెఁ బ్రాణేచ్ఛతోఁగూడ వెలఁదిమిన్న.

70

శ్లో. లాఙ్గలక్ష్మి లలాటపట్ట మభితః; కేయూరముద్రాగళే,
వక్త్రే కజ్జలకాళిమా, నయనయో స్తామ్బూల రాగోపరః
దృష్ట్యాకోపవిధాయి మణ్డన మిదం ప్రాత శ్చిరం ప్రేయసో
లీలా తామరసోదరే మృగదృశః శ్వాసా స్సమాప్తిం గతాః.

అవ :- కవివాక్యము.

మ. ఒరపౌ లత్తుకడాగు నెన్నుదుటఁ గేయూరంపుటొత్తుల్ మెడఁ
అరుణాక్షంబులఁదమ్మరాగ మపరం బాస్యంబునం గాటుకల్
దొరమ న్నేకువఁదన్ను డాయువిభునిన్ ధూర్తు నివిలోకించి య
త్తరుణీరత్నము కేళికాజ్జమున సంధానించె నిట్టూర్పులఁ. 71

శ్లో. అద్యారభ్య నహిప్రియే పునరహం మానస్య వాభాజనం
గృహీయాం విషయాపిణ శృతమతే ర్నామాపి సంక్షేపతః
కిం తేనైవ వినా శశాంకకిరణస్పష్టాట్ట హాసానిశా
నైకోవాదివసః పయోదమలినో యాయాన్మమ ప్రావృషి ?

అవ:- నాయకునిమీఁద నలిగి నాయిక క్షమింపనొల్లక మరణింప
నిశ్చయించుకొనుట.

చ. ఇదిమొద లాకలోరుపయి నించుకకోపముఁబూన వాని పే
రెదఁదలపెట్టఁబోవ నికనెన్నడు వాడెడయైనవేళ శా
రదనవచంద్రికాస్ఫురితరాత్రియునేని నభాబ్జమాలికా
భృదిత తమోవిలీనదిన మొక్కడునే సమకూడకుండునే !

శ్లో. శతాన్యస్యాః కాఞ్చేమణి రణిత మాకర్ణ్య సహసా
యదాశ్లిష్య న్నేవ ప్రశిధిలభుజగ్రన్ధి రభవః
తదేత త్కాచక్షే ఘృతమధు మయత్వ ద్భహువచో
విషేణాఘూర్ణన్తి కి మపి నసఖీ మే గణయతి. ౭౩

అవ:-నాయక ధూర్తనాయకుని దూఱుచున్నది.

ఉ. వంచక ! కౌగిటబిగియఁబట్టి పరాంగనకాంచికారవం
బించుక విన్నమాత్ర నడలించితి వేరికిఁజెప్పుకొందునో ?
పొంచి ఘృతంబు తేనె కలబోసినతీయనిపల్కులన్ జెలి
న్మించిగ నీవు లోఁగొనుట మైకొన దామెయు నాదుమాటలన్.

శ్లో. శూన్యం వాసగృహం విలోక్య శయనా దుత్థాయ కించిచ్ఛనై
ర్నిద్రావ్యాజ ముపాగతస్య సుచిరం నిర్వర్ణ్య పత్యుర్ముఖమ్
విస్రబ్ధం పరిరభ్య జాతపులకా మాలోక్య గణ్డస్థలీం
లజ్జా నమ్రముఖీ ప్రియేణ హసతా బాలా చిరం చుమ్బితా. ౭౪

అవ:-కవివాక్యము. నాయక స్వీయ. ముగ్ధ. నాయకుఁడనుకూలుఁడు.

చ. మెలత యొకింత పాన్పువయి మెల్లఁగలేచి యశీకసుప్తుఁడౌ
చెలుపునిమోము సారె పరిశీలనఁజేసి యధార్థనిద్రగా
దలఁచుచుఁజెక్కు ముద్దుగొని దట్టపుగగ్గురు గాంచి లజ్జిలఁ
గులుకుచు నాధుఁడుం బొదలుకూరిమి ముద్దులు నించె మాటికి.

శ్లో. పాదాసక్తే సుచిర మిహతే వామతా నైవ కాన్తే
మన్దా రమ్భే ప్రణయిని జనే కోపనే కోఽపరాధః
ఇత్థం తస్యాః పరిజనగిరా కోప వేగే ప్రశాన్తే
బాష్పోద్భేదై స్తదను సహసా నస్థితం నప్రవృత్తమ్. ౭౫

అవ:-కవివాక్యము. నాయక స్వీయ. మధ్యాప్రగల్భాలలో నొకతె.
నాయకుఁడు శతుఁడు.

చ. పదములఁబడ్డ నాధునెడ వంచన సుంతయు లేదు మాటకున్
బదులు వచింపనట్టి ప్రియుపై నెఱకిన్క యదేల? కోపనా
వదలుమటన్న నెచ్చెలులపల్కులకోప మడంగ వేగమే
పొదలెడు బాష్పధార నిలుపుం గనఁబోదు స్రవింప దింతికి॥

శ్లో. కథమపి కృత ప్రత్యాసక్తౌ ప్రియే స్థలితోత్తరే
విరహాకృశయా కృత్వా వ్యాజం ప్రకల్పిత మశ్రుతమ్
అసహనసఖీశ్రోత్ర ప్రాప్తిం విశజ్జ్య ససంభ్రమం
వివశితదృశా శూన్యే గేహే సముచ్చ్వసితం పునః. ౭౬

అవ:-కవివాక్యము. నాయక స్వీయ. మధ్య. నాయకుఁడు ధృష్టుఁడు.

చ. విరహాకృశాంగి నెట్లో పతి వెండియుఁజేరి పరాకుచేత న
న్య రమణిపేరఁబిల్వ కృశతార్తిమిష॥వినిపించుకోక నుం
దరి చెలు లాలకించిరని తత్తటమందుచు నల్దెసల్ కరం
బరయుచు శూన్యగేహమెకదాయని యూటఁజెందె నత్తఱిన్.

శ్లో. ప్రత్యాక్షేష వికీర్ణ చంద్రనరజః పుష్ప ప్రకర్షాదియం
శయ్యా సంప్రతి కోమలాగ్ని పరుషే త్యారోప్య మాం వక్షసి
గాఢోష్ఠ గ్రహపీడనాకులతయా పాదాగ్ర సందంశకే
నాకృష్టామృతమాత్మనో య దుచితం ధూరై న తత్రప్రస్తుతమ్.

అవ:-నాయక చెలితోఁజెప్పుట. నాయక స్వీయ. మధ్య. నాయకుఁ
డనుకూలుఁడు.

చ. కవుఁగిలి రాయడింబడినగందము పూవులు నొత్తుపాన్ను న
న్నవసుమకోమలీ ! యనుచు నన్నెదఁజేరిచి మోవినొక్కి నే
వివశతనున్నఁ గాల్పొటనవ్రేలునఁజీరఁదెమల్చి యిప్పితం
బవు తనకార్యము న్నెఱపె నాశరుఁడోసఖి ! యేమిచెప్పుదున్.

శ్లో. అచ్చిన్నం నయనామ్బు బద్ధుష కృతం, చిన్తాగురు స్వర్పితా,
దత్తం దైన్య మశేషతః పరిజనే, తాప స్సఖీ ప్వాహితః,
అద్యశ్వః పర నిర్వృతిం భజతి సా శ్వాసైః పరం భిద్యతే
విస్రద్ధో భవ విప్రయోగజనితం దుఃఖం విభక్తం తయా. ౭౮

అవః—దూతి నాయకు నెత్తిపొడుచుచున్నది. నాయక పరకీయ. కన్య.

సీ. కడలేక జడిగొన్న కన్నీటికాలువల్
బంధుసంతానంబు పాలఁజేర్చె
ఘోరమౌ అంపంపుఁగోతనఁజనుచింత
తల్లి లోనగువారి తండ నిల్చె
తలవంపు ఘటియించు దైన్య మశేషంబు
పరిజనంబులయొద్ద భద్రపఱిచె
దావాగ్నితులితసంతాపసంభారంబు
ప్రాణసఖులకెల్లఁ బాలుపెట్టె

గీ. నిటుల నెడఁబాటుదుఃఖంబు నెల్ల పంచి
వెచ్చనగు నూర్పులను మాత్రం బుచ్చుచుండె
నిత్యసుఖ వఃఖ్యుఁజెలి కింక నేడో జేపొ
నమ్ము నామాట క్రూరా ! నిజమ్ము సుమ్ము.

శ్లో. స్ఫుటతు హృదయం కామః కామం కరోతు కృశాం తనుం
 న సఖి చటులప్రేష్టూ కార్యం పున ర్దయితే న మే
 ఇతి సరభసం కోపోతోపా దుదీర్య వచ స్తయా
 రమణఫదవీ సారంగాజ్యై సశక్కిత మీక్షితా. ౭౯

అవ:—కవివాక్యము. నాయక స్వీయ. మధ్య. కలహంతరిత. నాయ
 కుడు శతుడు.

ఉ. గుండియ వ్రీలనీ మరుడు క్రూరతఁగాయము గాడనేయనీ
 దండుగ లే దికఁ నెనరు దప్పినయికయిలాట మేలయం
 చండజయాన కోవరభసాతిశయంబునఁబల్కుచు హృదీ
 శుం డరుదెంచుమార్గమును జూచెఁగరం బశుకొందుచూపులఁ.

శ్లో. లీలాతామరసాహతోఽన్యవనితా నిశ్శబ్ద దష్టాధరః
 ప్రేయా న్కేసరదూషితేక్షణ ఇవ వ్యామిల్య నేత్రే స్థితః
 కాంతాకుట్రులితాననేన దధతీ వాయుంస్థితాతత్రసా
 భ్రాంత్యాధూర్తతయా తదానతి మృతేతేనాభవచ్ఛుంబితా. ౮౦

అవ:—కవివాక్యము. నాయక స్వీయ. మధ్య. నాయకుడు శతుడు.

చ. ఫరసతిపంటినొక్కు ప్రియువాతెఱపైఁగని కిన్కఁగేశికాం
 బురుహముతో దమింపఁబతి మోడ్చెఁగనుల్ సతి రాలెఁబోలుఁ గే
 సరములటంచు నూదుటకు సాచి మొగంబు బిగింప నాతఁడుం
 గఱచెఁజటుక్కునన్ బెదవిఁగాళ్లపయింబడి వేడకుండనే. 80

శ్లో. పురాఽభూ దస్మాకం ప్రథమ మవిభిన్నా తను రియం
 తతోఽను త్వంప్రేయాన్ వయ మపి హతాశాః ప్రియతమాః
 ఇదానీం నాథస్త్యం వయ మపి కళత్రం కి మవరం
 హతానాం ప్రాణానాంకులిశ కఠినానాం ఫల మిదమ్. ౮౧

అవ:- నాయిక క్రమక్రమముగాఁ బ్రేమదూరుఁడగుచున్న నాయకు
నుపాలంబించుచున్నది. నాయిక స్వీయ. ప్రగల్భ. నాయకుఁడు
శతుఁడు.

చ. మొదట నభిన్నభావమునఁబొల్పితి మిర్వర మొక్కదేహమై
పిదపఁబ్రయుండపీవయితి ప్రేయసినైతి నభాగ్యనేను ని
య్యదనునఁజూడ నీవు పతివైతి కళత్రమనైతి నేఁగటా :
యొదవె నికృష్టజీవనము లూడకనిల్చినదుష్ఫలం బిటుల్. 81

శ్లో. ముగ్ధేముగ్ధత యైవ నేతు మఖిలం కాలం కిమారభ్యతే ?,
మానం ధత్స్వ ధృతిం బధాన ఋజుతాం దూరేకురుప్రేయసి;
సఖ్యైవం ప్రతిబోధితా ప్రతివచస్తామాహ భీతాననా
నీచై శృంసహృది స్థితోహినను మే ప్రాణేశ్వర శ్రోష్యతి. ౮౨

అవ:- కవివాక్యము. నాయిక స్వీయ. ముగ్ధ. నాయకుఁడు శతుఁడు.

మ. కలకాలం బిటు ముద్దవై కడుప నాకాంక్షించితే ముద్దియా :
పొలయల్లన్ ధృతిఁబూను మెత్తదనముఁ బోకార్పుమీయంచు నె
చ్చెలి బోధింపఁగ మెల్లనం బలుకవే చేటి విభుం డాత్మతో
పల నున్నాఁడు వినంగలఁడనియె నప్పద్మాక్షి భీతాన్యయై. 82

శ్లో. ఆలమ్యాజ్ఞానవాపికాపరిసరే చూతద్రుమే మజ్జరీం
సర్పత్సాన్ద్రోపరాగలమ్పట రణద్భృజ్జాజ్ఞానాశోభినీం
మన్యే స్వాం తను ముత్తరీయశకలే నాచ్ఛాద్య బాలాస్ఫుర
తగ్కణ్ఠధ్వాననిరోధకమిప్పితకుచ శ్వాసోద్గమా రోధితి. ౮౩

అవ:—ప్రవాసగతుడగు నాయకుడు వసంతారంభమున నాయిక
యవస్థ నూహించుచున్నాడు. నాయిక స్వీయ. మధ్య. ప్రోషిత
పతిక. నాయకుఁ డనుకూలుఁడు.

ఉ. ముంగిట బావిచెంత నశిబోటులు పుప్పొడి నాడిపాడ ర
క్తింగొనుచూవిగుత్తి నొకకేలను లీలఁగఁబట్టి పైటచే
స్వాంగముఁగప్పచు^౩ రుదిత మాపుట రొమ్మెగయంగ నూర్పు
లుప్పొంగి మదర్దమై తలిరుఁబోడి కనుంగొనుచుండ దీనత^౩.

శ్లో. అనాలోచ్య ప్రేక్షుః పరిణతి మనాదృత్య సుహృద
స్వయా^౨కాణ్డేమానః కిమిత తరళే సంప్రతి కృతం ?
సమాకృష్టాహ్యేతే ప్రళయదహనోద్భాసురుశిఖాః
స్వహస్తేనా^౨జ్గరాస్తదల మధునా^౨రణ్యరుదితైః. ౮౪

అవ:—నాయకునిచే లోఁగొనఁబడినసఖి నాయికను బెదరించుచున్నది.
నాయిక స్వీయ. మధ్య. కలహంతరిత. నాయకుఁడు శత్రుఁడు.

చ. చెలుల హితోక్తులన్ సరకు సేయక కూరిమి మొప్పమంచు లోఁ
దలఁపక లోలవై యిటు వృధా పొలయల్కు వహించి యేల గా
సిరెధవు ? వేడినిప్పుచెయిచేతుల నీతల కెత్తుకొంటి వో
కలికి ! యరణ్యరోదనముగాదొకొ ? నీ విఁక నెంతయేడ్చినన్.

శ్లో. కపోలే పత్తాశ్శీకరతల నిరోధేన మృదితా,
నిపీతో నిశ్వాసై రయ మమృత హృద్యో^౩ధరరసః,
ముహుః కణ్డేలగ్న స్తరళయతి బాష్పః స్తనతటం
ప్రియోమమ్యుర్జాతస్తవ విరనురోధేనతు భయమ్. ౮౫

అవ:- నాయకునిపక్ష మవలంబించినచెలులు నాయకతోఁ జెప్పు
చున్నారు. నాయక స్వీయ. మధ్య. నాయకుఁడు శతుఁడు.

చ. కరతలపీడచేఁ జెరగె గండతలంబునఁ బత్రరాజి వా
తెఱుమధుసార మారె నతితీవ్రతరోచ్ఛ్వసితంపువేడిమిన్
గర మదరించె రొమ్ముదరిఁ గంతగతాశ్రువు లింత వెఱ్ఱిబా
గఱివయితేమె ? నెచ్చెలులకంబెను గోపమె తీపియయ్యెనా ? ౪౪

శ్లో. ఆయాతేదయితే మనోరథశతైర్నిత్యా కథం చిద్దినం
గత్వావాసగృహం జడేపరిజనే దీర్ఘాం కథాం కుర్వతి
దష్టాఽస్మీత్యభిధాయ సత్వరపదం వ్యాధూయ చీనామ్భరం
తన్వజ్ఞ్యారతికాతరేణ మనసా నీతః ప్రదీపశ్శమమ్. ౪౫

అవ:- కవివాక్యము. నాయక స్వీయ. ప్రగల్భ. నాయకుఁడనుకూలుఁడు.

ఉ. ఊరికిఁబోయి వెండియుఁబ్రయుం డిలుపేరఁగ నాటిప్రాద్దు పేఁ
గోరికలూరఁబుచ్చి నిసేఁగోమలి పానుపుజేర నెచ్చెలుల్
మోఱకులై యదేగొడవఁబూనఁగ నేదియొ కుట్టెనంచుఁ దా
జీర విదిర్చి తొట్రువడి చిందులుద్రొక్కుచు నార్పె దీపమున్.

శ్లో. రోహంతా ప్రథమం మమోరసి తవప్రాప్తౌ వివృద్ధిం స్తనా
సల్లాపాస్తవ వాక్యభణ్ణి మిశనా న్మౌగ్యం పరం త్యాజితాః
ధాత్రీకణ్ఠ మపాస్య బాహులతకే కణ్ఠేతవాసజ్జితే
నిర్దాక్షిణ్య కరోమి కిన్ను విశిఖాఽప్యేషా న పన్ధస్తవ. ౪౬

అవ:- కొంతకాలము నాయకునిచేఁ బ్రేమింపఁబడి పరిత్యక్తయైన
నాయక దై వికముగఁ దనయింటికివచ్చిన నాయకున కెత్తిపొడు
పులతోఁ బూర్వస్మరణము కలిగించుచున్నది. నాయకపామాన్య.

చ. కుదురులనుండి నాదు కుచకోరకయుగ్మము నీదు రొమ్మునం
బొదలఁదొడంగె నీపలుకుపోకడనేనుడికారమందు సొం
పొదవెను గూర్చిదాది యొడినుండియె నీయొడిఁజేరుకొంటి నో
యదయుఁడ! యిట్టినాతెరువునై నను ద్రొక్క నికేమిసేయుదున్.

శ్లో. చక్షుఃప్రీత్యానిషణ్ణేమనసిపరిచయాచ్చిన్త్యమానేఽభ్యుపాయే
యాతే రాగే వివృద్ధిం ప్రసరతి గిరాంవిస్తరే దూతికాయాః
ఆస్తాం దూరే సతావ త్వరభసదయితాల్జనానన్దలాభ
స్తద్గేహోపాన్తరభ్యాభ్రమణ మపి పరాం నిర్వృతిం సంతనోతి

అవ :—నాయకుఁడనుభవించిన యానందవిశేషమును స్మరించి సహ
చరునితో వేడుకగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు. నాయిక పరకీయ.

చ. అరసినప్రీతిచే మనసుహత్తి సమాగమమార్గచింత దె
ప్పరమయి కూర్చిమీరఁదగుభాతి రహస్యపురాయణారముల్
జరుగుచునుండ నప్పొలఁతినంగమమేటికి ? నామె యింటిముం
దఱదరి నేగునప్పటి ముదంబునకు న్వెలఁదీర్పవచ్చునే? 88

శ్లో. కరకినలయం ధూత్వా ధూత్వా విలమ్బితమేఖలా
క్షిప్తి సుమనోమాలాశేషం ప్రదీపశిఖాంప్రతి
స్థగయతి ముహూః పత్య ర్నేత్రే విహస్యసమాకులా
నురతః విరతౌ రమ్యం తస్మి పునః పున రీక్ష్యతే. రా

అవ :—కవి వాక్యము. నాయిక స్వీయ. మధ్య, నాయకుఁడను
కూలుఁడు.

చ. విడిమొలతో రతింబెనవి వేదనచీరనుదేరఁబోఁబద
మ్ములమొలనూ ల్లిగుల్కొనినముద్దియ సిగున దీపమార్పఁజే
తుల వెన నూచి పూసరపుడున్కులు వైచియు నవ్వె నాథుక
న్నుల నటుగఁప్పె సందులఁదనుంగని యాతఁడు కేతుమండఁగన్.

శ్లో. పరాచీకోపేన న్పుటకపటనిద్రాముకుళితా

ప్రవిశ్యాజ్జేనాజ్గం ప్రణయిని పరీరమ్భ చతురే

శనై ర్మీబీబంధం స్పృశతి సభయవ్యాకులకరం

విభత్తే సజ్జోచగ్గపిత మవలగ్నం వరతనుః.

౯౦

అవ :—కవి వాక్యము. నాయక స్వీయ. మధ్య. స్వాధీనపతిక. నాయకుడనుకూలుఁడు.

చ. కనలుచు మోముఁద్రిప్పికొని గాత్రములకబిగియించి నిద్రపో

యినగతిబల్కకుండెదరశేక్షణ నేర్పరియైనభర్త జం

కును వడ కూని నెమ్మదిగఁగోకముడిన్సడలంపఁబూన న

వ్వనితయు రక్తయై బిగువుఁబాపెను దాగఁడు పక్కఱించుచున్.

శ్లో. ఆదృష్టి ప్రసరా త్ప్రియస్య పదవీ ముద్వీక్ష్య నిర్విణ్ణయా

విశ్రాంతేషు పథి వ్యహః పరిణలౌ ధ్వాంతే సముత్సర్పతి

గత్తై వ్యకం నశూచాగృహం ప్రతి పదం పాన్ధస్త్రియాఽస్మిన్క్షణే

మాభూ దాగత ఇత్యమన్ద వళితగ్రీవం పున ర్వీక్షితః.

౯౧

అవ :—కవివాక్యము. నాయకస్వీయ. మధ్య. ప్రోషితపతిక. నాయకుడనుకూలుఁడు.

చ. తనపతి త్రోవ సంజపడుదాక కనుల్ ప్రసరించుమేరకున్

గని వినుగొంది చీకటులు క్రమ్మ వియోగిని నాటి కింటికిం

జనఁదలపూని యొక్కఁడుగుసాగెనా లేదో కనుంగొనెన్గిలు.

క్తున మెడఁద్రిప్పి రాగలఁడొకో యిపుడై ననటంచువెండియున్.

శ్లో. దేశై రన్తరితా శతైశ్చ సరితా ముర్వీభృతాం కానన్తై

ర్యతేనాపి న యాతి తోచనపథం కాన్తేతి జ్ఞానన్నపి

ఉద్గీర్ష శ్చరణాగ్ర రుద్ధవసుధః ప్రోన్మృజ్య సాన్తే దృశౌ

తామాశాం పథిక స్తదైవ కి మసిద్ధ్యాన్ముహూర్వీక్షితే.

౯౨

అవ :—కవివాక్యము.

చ. అడవులు దేశముల్ నడు లహార్యము లడ్డినదూరదేశమం
దెడఁబడియున్నకాంత కనుపింప దిఁకేవిధినం చెఱింగియున్
మెడ నిగుడించి వ్రేళ్ళపయి మింటికి సాగి వియోగి బాష్పముల్
దుడుచుచుఁజూచె నద్దెస నెదో తలపోయుచు మాటిమాటికిన్.

శ్లో. స్విన్నం కేన ముఖం ? దివాకరకరై, స్తే రాగిణీ లోచనే ?
రోషా తద్వచనోదితా, ద్విలుళితా నీలాలకా ? వాయునా,
భ్రష్టం కుజ్జమః ముత్తరీయకషణా, త్క్లాంతాసి ? గత్యాగతై,
ర్యుక్తం తత్సకలం కి మత్రవదహేదూతిక్షతస్యాధరే. ౯౩

అవ :—నాయకునిఁదెచ్చుటకై నాయకచేఁబంపఁబడి సంభోగవిహ్నములతో మరలివచ్చినదూతికకు నాయకకు జరిగిన ప్రశ్నోత్తర రూపసంవాదము. నాయక స్వీయ. ప్రగల్భ. నాయకుఁడు శరుఁడు.

ఉ. ఏటికి మోము చెమ్మగిలె? నెండకుఁ, గన్నుల రాగమేల? నీ
మాటల, కేలముంగురులు మార్పడె? గాలికిఁ, బోయెఁగుంకుమం
బేటికి? బైటరాపిడి, నిదే మలవోతివి? రాకపోకలన్
బోటి! యివన్నియున్ సరియె, మోవిపయిన్ తతమేల? చెప్పుమా!

శ్లో. కఠినహృదయే ముఖ్య బ్రాన్తిం వ్యశీకకథాశ్రయాం
పిశునవచనై ర్దుఃఖం నేతుం న యుక్త మమం జనమ్
కి మిద మథవా సత్యం ముగ్ధే త్వయాద్య వినిశ్చితం
యదభిరుచితం తన్నే కృత్వా ప్రియే సుఖ మాస్యతామ్. ౯౪

అవ :—నాయకుఁడు నాయకను జుజ్జగించుచున్నాఁడు. నాయకస్వీయ. మధ్య. నాయకుఁడు శరుఁడు.

ఉ. కల్లలు వింటచే మదినిగల్గినమోహము మాను దుర్మతీ!

చెల్లదు సీకుఁగొండెములఁజేకొని నాకిటు లార్తిఁగూర్చు నా

వల్లను నేరమున్నదనుభావన నిశ్చయమేని ముద్దయో!

తల్లడమేల? యిచ్చమెయి దండనఁజేసి సుఖింపరాదటే? 94

శ్లో. పూభేదో గుణిత శ్చిరం, నయనయో రభ్యస్త మామీలనం,

రోద్ధుం శిక్షిత మాదరేణహసితం, మానేభియోగః కృతః,

ధైర్యంకర్తు మపి స్థిరీకృత మిదం చేతః కథంచి న్యయా

బద్ధో మానవరిగ్రహే పరికర, స్పిద్ధి స్తు దైవే స్థితా. ౯౫

అవ :—చెలిప్రోత్సాహమునఁ బొలయల్కకు సిద్ధపడిననాయిక చెలి

తోఁ జెప్పుచున్నది. నాయిక స్వీయ. ముగ్ధ. నాయకుఁడు శత్రుఁడు.

చ. బొమముడిపాటునుం, గనులమోడ్చుటయు, నృదులస్మితావరో

ధము, నలమౌనభావమును, ధైర్యము, నెమ్మదిఁజిక్కబట్టుటన్

గ్రమమగుపద్ధతిఁ, మిగులఁగష్టముమీదటనేర్చి, మానయ

త్నమునకుఁబూనితిం, బిదప దైవముపై గల దెల్లభారమున్.

శ్లో. చరణపతనం, సాస్రాలాపా, మనోహర చాటవః,

కృశతరతనో ర్గాఢాశ్లేషో, హతా త్పరిచుమ్భనమ్

ఇతి బహుఫలో మానారమ్భః స్తథాపి చ నోత్సహే

హృదయదయితః కామం ; కిమత్రకరో మ్యహమ్. ౯౬

అవ :—పొలయల్క పూనుమని బోధించుచెలికి నాయిక చెప్పు

చున్నది.

చ. పదములు పట్టుకొంటయు, సబాష్పముగా బతీమాలుకొంటయుఁ

జదురగుభాషణంబు, వడిసందులముద్దులు, కౌగిలింత లీ

మొదలగు పెక్కులాభములు పొల్పును మానముఁబూన నైన నా

కది దుచియింపదయ్యెఁబ్రియుడాచక నామదిఁగొల్లగొట్టుటఁ. 96

శ్లో. కాస్తే తల్ప ముపాగతే విగళితా నీవీ న్వయం తక్షణా
త్రద్యాన శ్లథమేఖలాగుజపుతం కించి న్నితమృష్టితం
ఏతావత్సఖి వేద్మి కేవల మహం తస్యాజ్ఞసక్లే పునః

కోఽసౌ, కాఽస్మి, రతం చ కిం, కథ మితిస్వల్పాఽపిమేనస్మృతిః. ౯౭

అవః—నాయక చెలికత్తై నడుగుచున్నది. నాయక స్వీయ. మధ్య.
స్వాధీన పతిక, నాయకుడనుచూడుడు.

చ. పతి దరిఁజేర నీవి పెడబాసి కటి న్మొలనూలి పట్టుచే
నతుకుకొనెకారవంత చెఱఁగంతె యెఱుంగుదు వెన్క స్పర్శచే
నరఁడని నేనటంచు రతియంచనియైననొకించుకేని నా
మతిఁదలపోయలేనయితి చూనిని దీనికి నేమిహేతువో ? 97

శ్లో. నిశ్వాసా వదనం దహన్తి, హృదయం నిర్మూల మున్మూల్యతే,
నిద్రానైతి, నదృశ్యతే ప్రియముఖం, నక్తం దివం రుద్యతే,
అజ్ఞం శోష ముపైతి పాదపతితః ప్రేయాం స్త థోపేక్షిత
స్పృఖ్యః కం గుణమాకలయ్య దయితేమానం వయం కారితాః. ౯౮

అవః—చెలులప్రేరణచే బొలయల్కఁబూనివచ్చినప్రియునిఁ దిరస్కరించి పిమ్మటఁ బశ్చాత్తాపమునొందిననాయక యా చెలుల నుపాలంబించుచున్నది.

ఉ. మోము దహించె నూర్పులు సమూలము గుండియ డిందె నిద్ర రా
దాముఖ మోసరిల్లెఁగృశమయ్యెఁదనూలత యేడ్పులే సదా
యామెయి నాథునికాగనరుటయ్యె నికజెలులార ! మమ్ము మీ
రేమిప్రయోజనంబు గ్రహించుట మానముఁబూన్చినారొకో! 98

శ్లో. నాస్త ప్రవేశ మరుణ, ద్విముఖీ న చాసీ,
దాచష్ట రోషవరుషాణి నభాక్షదాణి,
సాకేవలం సరళ పక్ష్యభి రశ్రుపాతైః
కాస్తం విలోకి తవతీ జననిర్విశేషమ్.

అవ:—అపరాధియగునాయకుఁ డేతెంచినతఱిఁ గుపితయగు నాయక

పొనర్చిన యాకృతిగోపనమును కవివర్ణించుచున్నాఁడు.

ఉ. వందకుడై నవల్లభుఁడువచ్చిన వారణసేయఁబో దుపే
క్షించి మొగంబుఁద్రిప్ప దుడికించెడుపల్లులనై ననాడ లే
దించుకయు నివకారము వహింపనితిన్ననీచూపులన్ విలో
కించెను లాఁతినిబలె మృగేక్షణ ప్రోతతనంబు పెంపునన్. 99

శ్లో. ప్రియకృత పటస్తేయక్రీడా విలమ్బన విహ్వలాం

కిమపి కరుణాలాపాం తస్మి ముదీక్ష్య ససంభ్రమమ్

అపి విగళితే స్కన్ధావారే గతే సురతాహవే

త్రిభువన మహాధన్వి స్థానే న్యవర్తత మన్మథః.

౧౦౦

అవ:—కవివాక్యము.

మ. రతిసంగ్రామభరంబుదీర్ఘబరివారంబెల్లఁ జీకాకుగ్గాఁ
బలియుం జీరహరింపఁదత్తరమునం బల్మారు దీనాతిదీ
నత నేమో పలవించునట్టియబలం దాఁజూచి లోకత్రయాం
చితవీరుండగుమారుడట్టె మరలించెన్ సేన ధర్మజ్ఞుడై. 100

శ్లో. సాలక్తకేన నవపల్లవ కోమలేన

పాదేన నూపురవతా మదలాలసేన

యస్తాడ్యతే దయితయా ప్రణయాపరాధా

తోఽజ్ఞీకృతో భగవతా మకరధ్వజేన.

౧౦౧

అవ:—కవివాక్యము.

ఉ. క్షూరిమితప్పుకై కనలి కోమలి నూపురశింజితంబు లా
క్షరసరంజితంబు మదచంపలమున్ సుమకోమలంబు నౌ
చారుపదంబుచేనొసఁగు సత్కృతి నారఁగఁగొన్నవాఁడెపో
మారునిపేరిదేవునకు మానసమెక్కినబంటు చూడఁగన్. 101

కృతి స్వీకారము.

కృతి గ్రహించునర్హత యొకింతయులేమి నెఱింగియుండియున్
 వితతకళావిశారదుఁడు విజ్ఞుఁడుదారుఁడునైనయట్టి మ
 త్పిత గుణబృందవర్జనము దీకొనుటం దగునంచు విచ్చగిం
 చితి నదసీయకావ్యకులశేఖరమున్ గ్రహింప నియ్యెడన్.

—శిష్టా వెంకట సుబ్బయ్య.

శతావధాని కాకర్ల కొండలరావుగ్గా శేతత్సమయమునఁజెప్పిన పద్యములు.

ఉ. న్యాయపథానుయాయ కవినాథకులాపుఁడు దానవీరుడ
 త్యాయతకీర్తిపండితుఁడు హరిగుణాకరుఁ డెఱ్ఱమిల్లి నా
 రాయణమూర్తి యాతని యుదారిమఁజేసి ముహుస్సరస్వతీ
 స్పాయిత నాట్యరంగమయి భాసితే నీ నరసాపురం బిటన్.

ఉ. ఆపయి పొన్నపల్కభిజనార్యముఁడార్యుఁడు వీరరాఘవా
 ఖ్యా పరిభాసురుండు నిజహరిచరిత్రమహత్వసర్వతో
 వ్యాపితకీర్తిధౌతకకుబంతరుఁ డుత్తముఁడిట్టివానికిం
 బ్రావయి వన్నెవెట్టి చనినాఁడు మహి నివిడి పిన్ననాటనే.

ఉ. శీలము; సౌహృదంబు, మృదుచిత్తము, నద్గుణశాలి, సంతతో
 ద్వేలవదాన్యతాప్రణయి వేంకటసుబ్బకవింధ్రుఁడంతయో
 కాలమునుండి నాకుఁజెలికాఁడతఁడిష్ట కృత్తిప్రభుండుగాఁ
 గ్రాలునటన్న లోనుబుకు కొతుకలక్కికి మేరయుండునే ?

చ. తడవులనుండి నాకతఁడు శానాడగూరును లగ్గులెంచి యి
 వ్వదువున నప్పుదీర్చదగువాఁడను నేనయియుండ వాడు కూర్మి మి
 త్రుఁడు కవితాకళాకలనదుర్యుఁడు మల్లవధాని మధ్వరం
 బుధిపై సమేధమానసుచిరోష్ణతమైత్రికి వన్నెవెట్టుచున్.

గృహ సంఖ్య... 10/11/99
చ. అవనిసురాన్వయోద్భవమై దారవరిత్రవిశిష్ట లంబుజో
ద్భవకమణిపదార్పన విధానవిలోలమనస్కు లిద్వరుం
గవులు పరస్పరమ్ము చెలికాండ్లు రదఃకృతికర్తృభర్త లిం
కవసరమేమి యిందుగల యోచితిని నిర్ణవరింప నియ్యెడన్.

శ్రీ బూదుగుల పూర్ణయ్య శర్మగారే తత్పమయమునఁజెప్పిన పద్యములు:-

ఉ. శ్రీకరుఁ డాశ్రితావనుఁడు చిన్మయతేజుఁడు భక్తపాలుఁడున్
ప్రాకటభాగ్యభోగ్యము లపారకుభాయరభీష్టనంపదల్
మేకొని యిచ్చుచున్నతము మేలొనఁగూర్చుచు వేడ్క-పేరిమిన్
సాకుత సత్కృపాభరతి సత్కృతిభర్తనుఁగర్త నుద్ధతిన్.

చ. యువకుఁడవీవు పండితుఁడ వొజ్జవునోటనుఁగాంచి నద్వరుం
డవనుచు నిన్నుగోరె మదిసర్మిలిబుద్ధినిఁగావ్యకన్య నీ
ప్రవిమలచిత్తవృత్తిఁగని ప్రాభవమొప్పుఁగనేలకొమ్మికన్
భువిని యశోవిహారింపయి పూజ్యతనందుచు సుబ్బసత్కవీ !

ఉ. కాసలసాటిభూసురులు గైతనొనర్చెడివారలెక్కడో
వీసమ యుండి రుండినవివేకముతోఁగృతివ్రాయలేదు పో
వ్రాసిననైననీ గతిని వాసిగసత్కృతినందలేడు సుం
తోసముగర్వమున్మదికిఁదోచెను నిన్లన మిన్నవన్నిటన్.

ఉ. భూపతులెల్లమెచ్చుగతిఁ బుష్కలవాక్పతురత్వమేర్పడక
బాపునఁజేరి నన్నుతులు దద్దయునల్పులెకొని యీగతిన్
బాపురే ; నీవుగా కిటులప్రాభవమొప్పుఁగృతింగనంగలే
దేవున హర్షముప్పతిలి యింపుజనించెనునాకు సత్కవీ ;

గీ. నస్తనంతానములలోఁ బ్రకస్తములు గృ
తీగ్రహణముఁదటాకప్రతిష్ఠయగుట
నందుఁ బ్రథమమీవును ద్వితీయంబుఁదావ
కీనసహధర్మచారిణి పూనిసల్పి
వంశమంతకుఁ బ్రఖ్యాతి వరలఁజేసి
శోభఁగంటిరే మీరలు సుబ్బముకవి.

